

2. Kvalita lidských zdrojů

2.1 Struktura obyvatel

Sídelní struktura

Olomoucký kraj je vymezen okresy Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk. Území Olomouckého kraje se rozprostírá na 5 267 km². Ve vnitrokrajském srovnání jsou výrazné rozdíly zeměpisné i demografické. K 31. 12. 2005 žilo v Olomouckém kraji 639 161 obyvatel. Průměrný počet obyvatel jedné obce Olomouckého kraje byl 1 610 osob, což bylo o 31 osob méně než v celé republice. Krajský průměr počtu obyvatel na jednu obec byl překročen pouze v okresech Olomouc (k poslednímu prosinci roku 2005 připadalo na 1 obec v průměru 2 406 osob) a Jeseník (v průměru 1 745 obyvatel na 1 obec). Naopak nejméně osob na 1 obec žilo v okrese Prostějov (1 140 obyvatel) a Přerov (1 291 obyvatel). Průměrná výměra obce v kraji byla v roce 2005 rovna 13,3 km² (pro srovnání průměrná velikost obce v České republice byla 12,6 km²). V meziokresním srovnání se průměrná výměra obcí výrazně lišila. Okres Jeseník s nejnižším počtem obcí a výměrou téměř srovnatelnou s okresem Prostějov měl průměrnou výměru obce 30,0 km². Zmíněný okres Prostějov měl průměrnou velikost obce pouze 8,0 km².

Hustota osídlení v jednotlivých okresech kraje souvisí se zeměpisnou polohou. Rozdíl mezi okresy s největší a nejmenší hustotou je dokonce 100 osob na 1 km². V oblastech vrchovin je hustota obyvatel nižší (okres Jeseník měl v roce 2005 hustotu obyvatel rovnu 58,3 osob/km², okres Šumperk 95,0 osob/km²), v oblastech rovinatějších je hustota osídlení vyšší (nejvyšší hustota osídlení v kraji v okrese Přerov - 158,9 osob/km²). Celková hustota osídlení (121,4 osob/km²) Olomouckého kraje je o 9 osob na 1 km² nižší než v celé České republice.

Tab. 2.1.1 Základní ukazatele sídelní struktury k 31. 12. 2005

	Průměrný počet obyvatel		Průměrná výměra (km ²)		Hustota obyvatel na 1 km ²	Podíl osob žijících v	
	obce	části obce	obce	části obce		obcích do 200 obyvatel (%)	městech s 20 000 a více obyvateli (%)
Česká republika	1 641	680	12,6	5,2	130,0	1,9	44,2
Olomoucký kraj	1 610	833	13,3	6,9	121,4	1,2	4,4

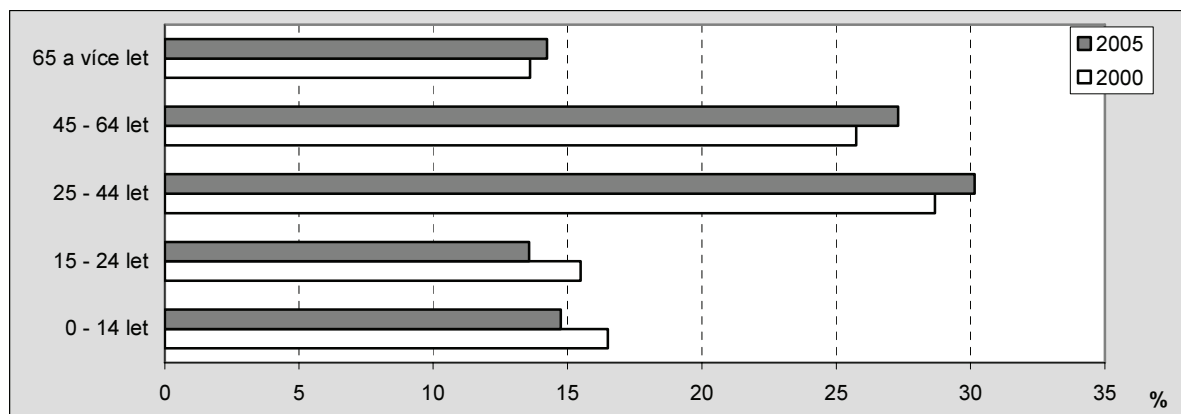
Rozdílné jsou podíly osoby žijících v obcích podle velikosti. Zatímco nejvíce obyvatel okresů Jeseník (36,4 %) a Šumperk (29,1 %) bydlelo v obcích s počtem obyvatel od 2 000 do 4 999 osob, v okresech Prostějov a Přerov převažovalo osídlení v obcích od 20 000 do 49 999 obyvatel. V okrese Olomouc bydlelo 43,9 % obyvatel v metropoli Olomouckého kraje – městě Olomouc.

Počet obyvatel Olomouckého kraje od roku 1994 neustále klesá. V roce 1994 zde žilo 651 064 obyvatel, v roce 2005 už jen 639 161 osob. K úbytku obyvatelstva dochází především přirozenou měnou, jejíž saldo je dlouhodobě záporné. To znamená, že umírá více lidí než se jich narodí. Na klesajícím počtu obyvatel kraje se také podílí úbytek obyvatel stěhováním.

Věková struktura

Zhodnotíme-li změnu počtu obyvatel podle jednotlivých věkových skupin, zjistíme, že v roce 2005 ve srovnání s rokem 2000 došlo k mírnému nárůstu podílu dětí ve věku do pěti let (zvýšení o 0,2 procentní body), dále u obyvatel ve věku 25 – 34 let (o 1,7 p.b.) a u osob ve věku 55 a více let (o 3,2 p.b.). V ostatních věkových skupinách došlo k poklesu podílu obyvatel. Tytéž změny proběhly u mužů a žen. V porovnání let 2000 a 2005 došlo k poklesu podílu osob ve věkové skupině 0 – 24 let a naopak nárůstu podílu obyvatel ve věku 25 a více let. To znamená, že počet osob v produktivním věku resp. osob ekonomicky aktivních se bude postupně snižovat a naopak počet seniorů bude růst, což bude mít významný dopad na ekonomickou a sociální situaci.

Graf 2 Věková struktura obyvatel Olomouckého kraje v letech 2000 a 2005

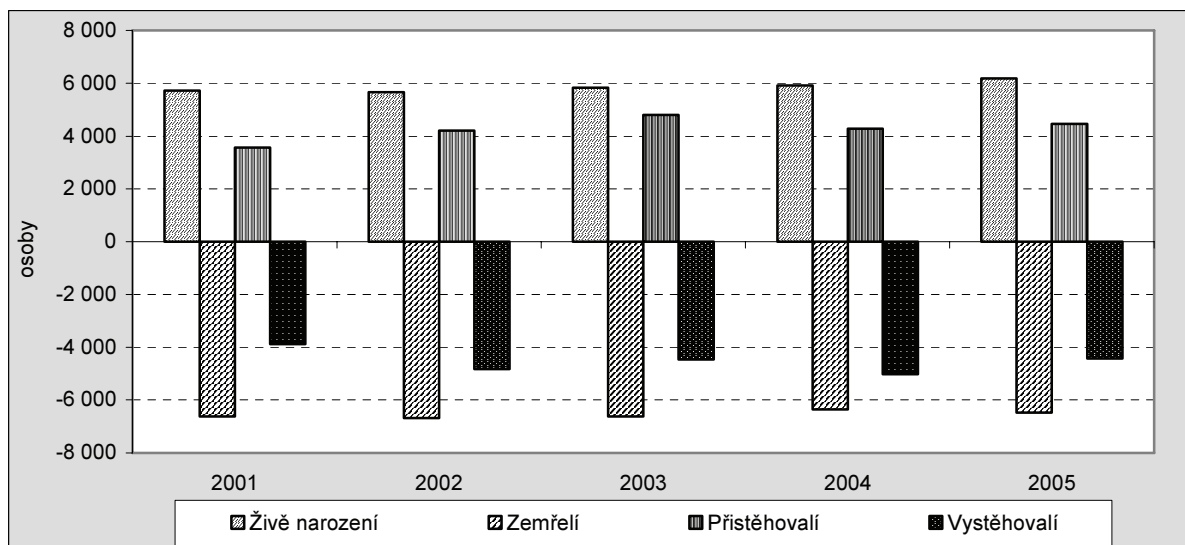
Tab. 2.1.2 Obyvatelstvo podle věkových skupin

	Celkem			Muži			Ženy		
	2000	2005	rozdíl 2005 - 2000 v bodech	2000	2005	rozdíl 2005 - 2000 v bodech	2000	2005	rozdíl 2005 - 2000 v bodech
Počet obyvatel	645 571	639 161	¹⁾ -1,0	314 039	311 141	¹⁾ -0,9	331 532	328 020	¹⁾ -1,1
v tom ve věku (%):									
0 - 5 let	5,3	5,5	0,2	5,6	5,7	0,1	5,0	5,2	0,2
6 - 14 let	11,2	9,3	-1,9	11,8	9,7	-2,0	10,7	8,9	-1,8
15 - 18 let	5,4	5,3	-0,1	5,7	5,5	-0,1	5,2	5,0	-0,1
19 - 24 let	10,1	8,3	-1,8	10,6	8,7	-1,9	9,6	8,0	-1,6
25 - 34 let	15,2	16,9	1,7	16,1	17,8	1,8	14,4	16,0	1,6
35 - 44 let	13,4	13,3	-0,2	14,0	13,9	-0,2	12,9	12,7	-0,2
45 - 54 let	15,3	14,2	-1,0	15,6	14,6	-1,0	15,0	13,9	-1,1
55 - 64 let	10,5	13,1	2,6	10,1	12,7	2,7	10,8	13,4	2,5
65 a více let	13,6	14,2	0,6	10,7	11,3	0,7	16,4	17,0	0,6

¹⁾ změna v %

Podle okresů se v roce 2005 ve všech okresech kraje mírně zvýšil počet osob ve věku 55 a více let ve srovnání s rokem 2000, z toho nejvíce v okrese Jeseník. Dětská složka (0 – 5 let) se ve sledovaném období mírně snížila v okresech Jeseník a Šumperk. V těchto okresech byl zaznamenán také mírný nárůst věkové skupiny 15 – 18 letých. Okres Přerov se odlišuje od ostatních tím, že jenom zde se mírně zvýšila skupina obyvatel ve věku 35 – 44 let.

Graf 3 Pohyb obyvatel v Olomouckém kraji v letech 2001-2005

V Olomouckém kraji je většina ukazatelů populačního vývoje na úrovni průměru České republiky. Dlouhodobá tendence přirozeného úbytku obyvatel, která má svůj počátek v 90. letech, přetrvává nejenom v Olomouckém kraji, ale v celé ČR.

Vzdělanostní struktura

Znalosti, schopnosti a dovednosti všech forem hrají v ekonomice rozhodující úlohu. Země, které rozvíjejí a efektivně řídí své znalostní zdroje, prosperují lépe. Firmy s vyšším potenciálem znalostí překonávají ty, jejichž znalosti jsou slabší. Jednotlivci, kteří mají více vědomostí, získávají lépe placená zaměstnání.

Kvalita lidských zdrojů je hodnocena především na základě analýzy dosažené vzdělanostní úrovně. Vzdělání v životě jednotlivců hraje důležitou roli. Získání a následný rozvoj nových dovedností přináší nové perspektivy a přispívá k integraci nejvíce znevýhodněných osob.

Vzdělanostní struktura populace ČR se zjišťuje na základě šetření Sčítání lidu, domů a bytů (poslední sčítání proběhlo k 1. 3. 2001) a výběrovým šetřením pracovních sil (šetření se provádí nepřetržitě od roku 1992 na celém území ČR, výsledky jsou vyhodnocovány a publikovány ve čtvrtletní periodicitě).

Vzdělanostní struktura obyvatel Olomouckého kraje se výrazně neliší od struktury v jiných krajích a odpovídá průměru České republiky. Na základě Sčítání lidu, domů a bytů bylo k 1. 3. 2001 v Olomouckém kraji evidováno 533 985 osob starších patnácti let. Nejpočetnějšími skupinami podle nejvyššího ukončeného vzdělání byly osoby vyučené bez maturity (24,0 %) a lidé se základním vč. neukončeného vzdělání (23,6 %). Téměř pětina obyvatel kraje získala úplné střední odborné vzdělání s maturitou (18,5 %). Podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí byl v našem regionu o 0,6 procentních bodů pod úroveň ČR (8,5 %).

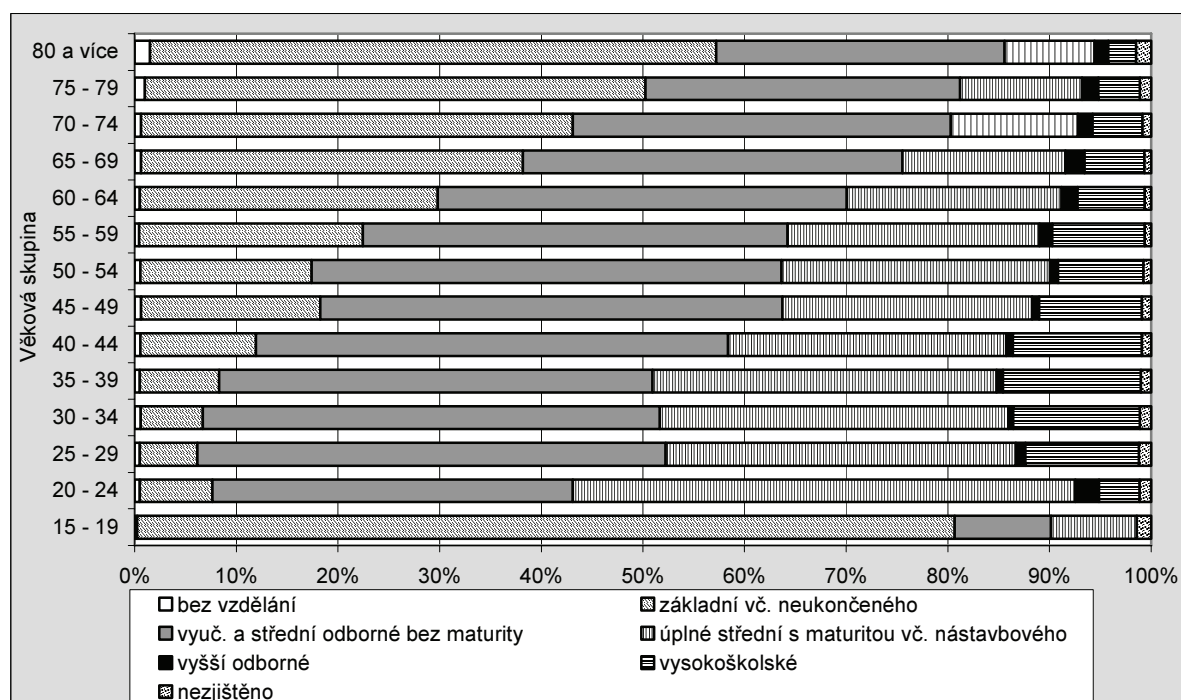
Výrazné rozdíly v nejvyšším ukončeném vzdělání jsou mezi muži a ženami. Rovných 30,0 % žen dosáhlo pouze základního vč. neukončeného vzdělání (podíl mužů v této skupině byl 16,7 %). K opačnému poměru došlo ve skupině úplné střední vzdělání s maturitou (všeobecné i odborné). Maturitní zkoušku složilo 25,5 % žen z celkového počtu žen starších 15 let, což bylo téměř o pět procentních bodů více než u mužů. Možnost pomaturitního studia na vysoké škole však využívali více muži než ženy. Vysokoškolského vzdělání dosáhlo 9,4 % mužů a pouze 6,5 % žen.

Šance žen na uplatnění na trhu práce nejsou srovnatelné s muži. Ženy nejsou považovány zaměstnavatelem za perspektivní, a to nejen z důvodu nižšího dosaženého vzdělání, ale pochopitelně i z důvodu předpokládaného mateřství, s čímž souvisí obava zaměstnavatele o častou absenci žen s nemocnými dětmi.

Tab. 2.1.3 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle vzdělání (SLDB 2001)

	Olomoucký kraj			ČR celkem		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Obyvatelstvo celkem	533 985	257 135	276 850	8 575 198	4 133 067	4 442 131
v tom vzdělání (%):						
základní včetně neukončeného	23,6	16,7	30,0	23,0	16,5	29,1
vyučení bez maturity	24,0	30,1	18,4	20,5	25,7	15,7
střední odborné bez maturity	15,0	16,8	13,4	17,4	19,6	15,4
vyučení s maturitou	1,5	2,0	1,1	1,5	2,0	1,0
úplné střední všeobecné s maturitou	4,6	3,5	5,6	5,0	3,7	6,2
úplné střední odborné s maturitou	18,5	17,1	19,9	18,4	17,0	19,7
nástavbové studium	2,0	1,4	2,5	2,2	1,5	2,8
vyšší odborné	1,0	1,0	1,1	1,3	1,2	1,3
vysokoškolské	7,9	9,4	6,5	8,5	10,1	7,0
v tom (%)						
univerzitní	44,2	29,4	64,3	39,7	26,7	57,2
technické	28,3	42,0	9,7	30,1	43,6	11,8
ekonomické	12,1	11,2	13,4	14,5	12,9	16,7
zemědělské a veterinární	6,9	8,7	4,3	6,1	7,5	4,3
umělecké	1,0	0,9	1,1	1,8	1,7	1,9
ostatní	7,6	7,9	7,2	7,7	7,5	8,1
z vysokoškolského bakalářské	6,4	5,5	7,7	6,3	5,4	7,6
vědecká příprava	0,2	0,4	0,1	0,4	0,6	0,2
bez vzdělání	0,6	0,6	0,6	0,4	0,4	0,5
nezjištěno	1,0	1,1	0,9	1,3	1,5	1,2

Graf 4 Vzdělání obyvatel Olomouckého kraje podle věkových skupin (SLDB 2001)

Struktura stupňů vzdělání podle věku obyvatel umožňuje analyzovat nejen současnou situaci, ale umožňuje zejména předvídat vývoj vzdělanosti podle věku v budoucnu. Na základě tohoto hodnocení je možné zavést příslušná opatření (zřízení chybějících učebních oborů, otevření nových oborů na středních a vysokých školách, finanční podpora pro rekvalifikace či doplnění vzdělání apod.).

Nejvyšší podíl osob se základním včetně neukončeného vzdělání byl evidován ve věkové skupině 65 a více letých (44,9 %). Druhý nejvyšší podíl (39,8 %) byl zaznamenán v nejmladší věkové skupině osob 15 – 24 letých. U těchto osob se však předpokládá, že dále studují na středních nebo vysokých školách a své studium neukončily základní školou.

V tabulce 2.1.4 vidíme nepřímou úměru mezi věkem a nejvyšším ukončeným vzděláním. U mladších lidí (30 – 40 letých) je patrný vyšší podíl osob se středním vzděláním s maturitou včetně vyššího vzdělání a s vysokoškolským vzděláním. S rostoucím věkem tyto podíly klesají a naopak rostou podíly v nižších vzdělanostních skupinách.

Tab. 2.1.4 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle věku a nejvyššího ukončeného vzdělání (SLDB 2001)

	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let celkem	z toho ve věkové skupině					
		15 - 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 64	65 a více
Celkem	533 985	98 525	97 318	85 697	98 067	67 509	86 783
z toho se vzděláním (%):							
základním vč. neukončeného	23,6	39,8	5,8	9,6	17,2	25,2	44,9
učňovským a stř. bez maturity	39,1	23,9	45,6	44,6	45,9	41,1	34,3
středním s maturitou vč. vyššího	27,7	32,4	35,1	31,2	16,0	24,6	14,4
vysokoškolským	8,1	2,2	11,4	13,1	9,3	8,0	4,6

Rozdíly ve vzdělanosti obyvatel můžeme spatřit mezi městem a venkovem. S rostoucím počtem obyvatel v obcích rostou podíly středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných osob a naopak klesají podíly vyučených obyvatel a osob se základním a středním vzděláním bez maturity. V obcích s počtem obyvatel nižším než 200 osob dosáhlo vysokoškolského vzdělání pouze 3,5 % obyvatel starších 15 let. Oproti tomu v nejvyšší velikostní skupině obcí (více jak 50 000 obyvatel), která zahrnuje pouze město Olomouc, žije 15,5 % vysokoškoláků.

Tab. 2.1.5 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle vzdělání a velikostních skupin obcí (SLDB 2001)

	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let celkem	Podíl obyvatel podle dosaženého vzdělání (%)					
		základní a neukončené	učňovské a střední bez maturity	střední s maturitou vč. vyššího	vysokoškolské	nezjištěné	bez vzdělání
Kraj celkem	533 985	23,6	39,1	27,7	8,1	1,0	0,6
v tom obce s počtem obyvatel:							
do 199	5 894	31,9	43,0	20,4	3,5	0,8	0,4
200 - 499	37 312	29,5	44,0	21,5	3,7	0,8	0,5
500 - 999	52 725	28,6	44,1	21,5	3,8	0,8	1,2
1 000 - 4 999	154 468	26,3	42,8	24,2	5,2	1,0	0,7
5 000 - 19 999	90 077	23,1	38,3	29,2	8,1	0,8	0,6
20 000 - 49 999	106 546	19,4	36,3	32,7	10,4	1,0	0,3
50 000 a více	86 963	18,4	31,4	33,0	15,5	1,4	0,3

Srovnáme-li výsledky zjištěné při Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 s výsledky zjištěnými při sčítání v roce 1991, z údajů je patrný pokles počtu osob s nižším vzděláním a růst počtu osob se vzděláním vyšším. Tyto změny se netýkají pouze Olomouckého kraje jako celku, ale jsou patrné u obou pohlaví. Rozdíly ve vzdělanosti mužů a žen však zůstaly během daného desetiletí zachovány.

Tab. 2.1.6 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle pohlaví a nejvyššího ukončeného vzdělání (SLDB)

		Celkem		Muži		Ženy	
		počet	%	počet	%	počet	%
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let celkem	1991	503 781	100,0	241 249	100,0	262 532	100,0
	2001	533 985	100,0	257 135	100,0	276 850	100,0
z toho se vzděláním:							
základním včetně neukončeného	1991	156 575	31,1	46 719	19,4	109 856	41,8
	2001	125 990	23,6	42 813	16,7	83 177	30,0
učňovským a středním bez maturity	1991	181 025	35,9	106 665	44,2	74 360	28,3
	2001	208 586	39,1	120 659	46,9	87 927	31,8
středním s maturitou včetně vyššího	1991	112 308	22,3	50 797	21,1	61 511	23,4
	2001	147 749	27,7	64 253	25,0	83 496	30,2
vysokoškolským	1991	31 690	6,3	19 572	8,1	12 118	4,6
	2001	43 368	8,1	25 136	9,8	18 232	6,6

Na základě výsledků výběrového šetření pracovních sil můžeme zhodnotit vývoj vzdělanostní struktury obyvatel Olomouckého kraje v letech následujících po posledním sčítání, tj. v období let 2001 – 2005. Jelikož nedošlo k výrazné změně v počtu osob ve věku 15 a více let (v roce 2005 zvýšení o 1,3 % proti roku 2001), můžeme na základě indexů porovnat změny v jednotlivých vzdělanostních skupinách ve sledovaných letech.

Oproti roku 2001 klesl v roce 2005 počet osob se základním vzděláním a bez vzdělání o 23,3 %. V ostatních vzdělanostních skupinách došlo k růstu počtu osob. Nejvýraznější byl nárůst u osob se vzděláním středoškolským s maturitou (zvýšení o 30,2 %). Výrazné změny v podílech jsou patrné u jednotlivých pohlaví. Zatímco počty vysokoškolsky vzdělaných mužů zůstaly v letech 2001 – 2005 téměř neměnné (zvýšení pouze o 1,1 %), k velkým změnám došlo u žen. I přesto, že vysokoškolsky vzdělaných žen je stále méně jak mužů, jejich počet se v období let 2001 – 2005 zvyšoval a celkově vzrostl o 31,1 %.

Tab. 2.1.7 Vzdělání populace (VŠPS)

tis. osob

	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2001
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	534,5	535,5	537,0	538,7	541,2	101,3
v tom podle vzdělání a ISCED 97:						
základní a bez vzdělání	142,5	135,3	117,9	121,3	109,3	76,7
střední bez maturity	201,7	207,9	220,0	220,3	220,6	109,3
střední s maturitou	149,0	153,4	156,8	151,6	157,7	105,8
vysokoškolské	41,2	39,0	42,3	45,4	53,6	130,2
Muži	257,3	257,8	258,4	259,5	260,9	101,4
v tom podle vzdělání a ISCED 97:						
základní a bez vzdělání	50,0	47,1	38,9	40,7	37,4	74,7
střední bez maturity	119,9	121,6	128,2	127,8	125,6	104,8
střední s maturitou	64,2	65,8	67,3	64,6	67,8	105,6
vysokoškolské	23,3	23,4	24,1	26,4	30,1	129,5
Ženy	277,1	277,8	278,6	279,2	280,3	101,1
v tom podle vzdělání a ISCED 97:						
základní a bez vzdělání	92,5	88,2	79,0	80,6	71,9	77,8
střední bez maturity	81,9	86,3	91,8	92,5	94,9	115,9
střední s maturitou	84,8	87,6	89,6	87,0	89,9	105,9
vysokoškolské	17,9	15,7	18,2	19,0	23,5	131,1

Zdravotní stav obyvatelstva, naděje na dožití

Kvalita lidských zdrojů je ovlivněna zdravotním stavem obyvatelstva. K základním ukazatelům charakterizujícím zdravotní stav populace patří především naděje dožití, pracovní neschopnost pro nemoc, hlášená onemocnění a úmrtnost.

První z výše uvedených ukazatelů vyjadřuje počet roků, které pravděpodobně ještě prožije osoba právě x-letá za předpokladu, že se po celou dobu jejího dalšího života nezmění řád vymírání, zjištěný úmrtnostní tabulkou. S ohledem na vyloučení nahodilých výkyvů jsou krajské úmrtnostní tabulky zpracovány za dvouletá období.

V Olomouckém kraji je naděje dožití žen od roku 2001 vyšší než republikové hodnoty a rok od roku narůstá. Naděje dožití mužů v období 2001 – 2002 byla nižší než v republice, ale v dalších období se situace obrátila. Očekávaná délka života žen při narození se v období let 2001 - 2005 prodloužila téměř o 1 rok na 79,47 let, u mužů o 1,4 let na 73,01 let. Rozdíl naděje dožití v letech se u mužů a žen postupně snižuje.

Tab. 2.1.8 Naděje dožití podle pohlaví a věku

	2001 - 2002		2002 - 2003		2003 - 2004		2004 - 2005	
	Olomoucký kraj	ČR	Olomoucký kraj	ČR	Olomoucký kraj	ČR	Olomoucký kraj	ČR
Naděje dožití mužů								
ve věku: 0 let	71,64	72,07	72,07	72,03	72,62	72,55	73,01	72,88
15 let	57,14	57,60	57,53	57,53	58,07	58,01	58,50	58,32
30 let	42,85	43,25	43,19	43,17	43,80	43,66	44,14	43,94
40 let	33,49	33,81	33,79	33,75	34,35	34,21	34,75	34,48
50 let	24,79	24,99	25,00	24,88	25,44	25,32	25,94	25,56
Naděje dožití žen								
ve věku: 0 let	78,63	78,54	78,78	78,51	79,13	79,04	79,47	79,10
15 let	64,00	63,99	64,14	63,93	64,56	64,44	64,92	64,48
30 let	49,28	49,26	49,45	49,17	49,86	49,67	50,20	49,72
40 let	39,58	39,53	39,70	39,44	40,08	39,92	40,42	39,97
50 let	30,35	30,13	30,40	30,05	30,68	30,51	31,02	30,56

Dalším sledovaným ukazatelem z oblasti zdravotnictví je pracovní neschopnost. Průměrné procento pracovní neschopnosti za rok se vypočítá jako podíl počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz a průměrného počtu zaměstnanců nemocensky pojištěných násobeného počtem kalendářních dnů v roce. Olomoucký kraj se průměrným procentem pracovní neschopnosti umísťuje v pomyslném žebříčku krajů ČR na 4. místě (tj. čtvrté nejvyšší procento pracovní neschopnosti) i přesto, že se v porovnání roku 2005 s rokem 2000 průměrné procento pracovní neschopnosti v kraji snížilo.

Tab. 2.1.9 Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000
Počet nemocensky pojištěných osob	236 495	230 944	230 288	227 149	222 843	224 518	94,9
Průměrný denní stav práce neschopných (v osobách)	16 481	16 796	17 108	17 218	14 260	14 931	90,6
Průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschop. (kal. dny)	29,2	29,6	32,7	32,7	35,9	35,4	121,4
v tom:							
pro nemoc	28,3	28,9	32,1	31,7	35,0	34,4	121,5
pro pracovní úrazy	40,4	40,4	41,3	44,3	44,1	46,1	114,1
pro ostatní úrazy	39,6	39,1	40,4	44,0	46,3	46,8	118,3
Průměrné procento pracovní neschopnosti celkem	6,969	7,273	7,429	7,580	6,399	6,650	95,4
v tom:							
pro nemoc	6,285	6,587	6,693	6,815	5,695	5,933	94,4
pro pracovní úrazy	0,232	0,240	0,237	0,235	0,224	0,239	103,0
pro ostatní úrazy	0,597	0,446	0,499	0,530	0,480	0,478	80,1

Stejná situace je u průměrné doby trvání 1 případu pracovní neschopnosti v kalendářních dnech v našem kraji. Od roku 2000 se délka trvání 1 případu pracovní neschopnosti zvyšovala a v roce 2005 dosáhla 35,4 dnů, což znamená nárůst o 21,4 %. Ve srovnání s ostatními kraji jsme opět na předních místech, a to za krajem Moravskoslezským (37,3 dny) a Zlínským (37,0 dnů). Největší nárůst délky trvání 1 případu pracovní

neschopnosti byl zaznamenán pro nemoc (21,5 %), nejmenší potom pro pracovní úrazy (14,1 %). Je alarmující, že průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti je delší než jeden kalendářní měsíc. Příčiny mohou být různé. Např. vysoká nezaměstnanost v kraji, sociální politika apod. Je možné, že připravovaná změna zákona o nemocenském změní situaci nejenom v našem kraji, ale v celé ČR.

Srovnáním let 2000 a 2005 vidíme, že se snížil počet hlášených nemocí z povolání o 8,8 %. Na 100 000 nemocensky pojištěných je to pokles o 4,0 %. U hlášených onemocnění obyvatel v produktivním věku podle sledovaných příčin nejsou dostupná data za roky 2004 a 2005 u onemocnění „zhoubné novotvary“. Data zjištěná za roky 2000 – 2003 ukazují u obou pohlaví i v různých věkových skupinách narůstající tendenci. Největší nárůst počtu hlášených onemocnění (zhoubné novotvary) byl u žen ve věku 15 – 29 let (nárůst o 46,1 %). U mužů nebylo zvýšení tak výrazné. Druhou sledovanou příčinou hlášených onemocnění je tuberkulóza. V Olomouckém kraji ve srovnání údajů za roky 2000 a 2005 vzrostl počet hlášených případů onemocnění tuberkulózou o více jak polovinu (51,7 %), u mužů ve věku 30 – 49 let se počet hlášených případů onemocnění tuberkulózou zdvojnásobil. U žen v této věkové kategorii nedošlo k žádné změně.

Tab. 2.1.10 Hlášená onemocnění podle sledovaných příčin u obyvatel v produktivním věku

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000
Nemoci z povolání celkem	136	106	112	156	133	124	91,2
Na 100 000 nem. pojištěných	57,5	45,9	48,6	68,7	59,7	55,2	96,0
Zhoubné novotvary							
v tom muži ve věku: 15 - 29 let	27	25	31	25	.	.	x
30 - 49 let	166	141	161	171	.	.	x
50 - 69 let	883	998	1 077	1 007	.	.	x
v tom ženy ve věku: 15 - 29 let	39	58	54	57	.	.	x
30 - 49 let	227	264	246	296	.	.	x
50 - 69 let	748	772	798	829	.	.	x
Tuberkulóza celkem	29	52	44	40	33	44	151,7
v tom muži ve věku: 15 - 29 let	2	4	-	3	1	-	-
30 - 49 let	5	12	7	7	5	10	200,0
50 - 69 let	12	15	15	18	16	8	66,7
v tom ženy ve věku: 15 - 29 let	2	1	2	3	3	1	50,0
30 - 49 let	3	1	1	2	1	3	100,0
50 - 69 let	-	3	7	1	6	3	-

Ve sledovaném období 2000 – 2005 se počet zemřelých v Olomouckém kraji snížil o 4,2 %. Snížil se také počet zemřelých na 1 000 obyvatel z 10,6 osob v roce 2000 na 10,1 osob v roce 2005. U mužů byl ve všech věkových skupinách zaznamenán pokles počtu zemřelých na 1 000 mužů s výjimkou věkové skupiny 30 -39 let, kde se počet zemřelých zvýšil o 17,5 %. U žen se počet zemřelých na 1 000 žen zvýšil pouze ve věkové skupině 50 - 59 let, ale zvýšení nebylo tak výrazné (růst o 3,4 %).

Tab. 2.1.11 Úmrtnost podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000
Zemřelí celkem	6 765	6 662	6 705	6 656	6 393	6 479	95,8
Zemřelí na 1 000 obyvatel	10,6	10,4	10,5	10,4	10,0	10,1	95,8
Zemřelí muži na 1 000 mužů							
ve věku: 15 - 29 let	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	86,3
30 - 39 let	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	117,5
40 - 49 let	0,7	0,7	0,7	0,6	0,5	0,6	93,7
50 - 59 let	1,6	1,7	1,6	1,6	1,6	1,5	93,0
60 - 69 let	2,3	2,1	2,1	2,2	2,1	2,1	88,1
70 a více let	6,0	5,9	6,0	6,0	5,5	5,9	98,2
Zemřelé ženy na 1 000 žen							
ve věku: 15 - 29 let	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	83,1
30 - 39 let	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	81,1
40 - 49 let	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	93,3
50 - 59 let	0,6	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	103,4
60 - 69 let	1,2	1,1	1,1	1,0	1,1	1,0	83,9
70 a více let	7,8	7,5	7,9	7,9	7,8	7,7	99,1

Tab. 2.1.12 Zemřelí podle příčin smrti

	2000		2005		Rozdíl 2005 - 2000 v bodech	
	Olomoucký kraj	ČR	Olomoucký kraj	ČR	Olomoucký kraj	ČR
Zemřelí celkem	6 765	109 001	6 479	107 938	¹⁾ 95,8	¹⁾ 99,0
z toho vybrané příčiny (%):						
některé infekční a parazitární nemoci	0,1	0,2	0,1	0,4	-0,0	0,1
novotvary	25,5	26,3	26,6	26,2	1,0	-0,2
nemoci oběhové soustavy	52,8	53,4	50,8	51,1	-2,0	-2,3
nemoci dýchací soustavy	4,5	4,7	4,6	5,6	0,1	0,9
nemoci trávicí soustavy	4,4	3,9	4,9	4,5	0,5	0,6
vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti	6,2	6,5	6,7	5,9	0,6	-0,6

¹⁾ změna v %

V Olomouckém kraji byly z celkového počtu zemřelých v roce 2005 u více jak poloviny zemřelých (50,8 %) příčinou smrti nemoci oběhové soustavy. Ve srovnání s ostatními kraji ČR se náš kraj umísťuje v polovině pomyslného žebříčku a dosahujeme hodnoty o něco nižší než v celé republice (51,1 %). Další nejčastější příčinou úmrtí byly novotvary. Zatímco v roce 2000 byly příčinou úmrtí u 25,5 % zemřelých novotvary, v roce 2005 se tato hodnota zvýšila na 26,6 %. Na vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti v roce 2000 zemřelo 6,2 % lidí (z celkového počtu zemřelých), v roce 2005 se tento ukazatel mírně zvýšil na 6,7 %. Podobně došlo ke zvýšení u nemocí dýchací soustavy (z 4,5 % v roce 2000 na 4,6 % v roce 2005) a u nemocí trávicí soustavy (z 4,4 % v roce 2000 na 4,9 % v roce 2005).

Tab. 2.1.13 Zemřelí v produktivním věku podle hlavních příčin a pohlaví

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000
Zhoubné novotvary							
v tom muži ve věku: 15 - 29 let	7	2	10	3	6	3	42,9
30 - 49 let	63	66	47	41	43	57	90,5
50 - 69 let	452	435	438	458	433	434	96,0
v tom ženy ve věku: 15 - 29 let	5	5	4	2	-	4	80,0
30 - 49 let	55	61	50	39	38	43	78,2
50 - 69 let	259	276	236	249	243	258	99,6
Nemoci oběhové soustavy							
v tom muži ve věku: 15 - 29 let	2	2	4	5	4	5	250,0
30 - 49 let	65	68	59	51	49	50	76,9
50 - 69 let	485	497	457	425	412	373	76,9
v tom ženy ve věku: 15 - 29 let	2	4	1	4	1	3	150,0
30 - 49 let	14	14	24	11	15	12	85,7
50 - 69 let	204	200	205	177	188	137	67,2
Vnější příčiny							
v tom muži ve věku: 15 - 29 let	39	74	51	53	61	33	84,6
30 - 49 let	100	86	104	89	76	112	112,0
50 - 69 let	86	80	82	111	104	95	110,5
v tom ženy ve věku: 15 - 29 let	15	12	14	11	11	16	106,7
30 - 49 let	19	19	27	25	24	18	94,7
50 - 69 let	19	30	36	33	24	20	105,3

Úmrtnost se stává jednou z příčin úbytku obyvatel v kraji. V kraji lidé v produktivním věku umírají hlavně na zhoubné novotvary, nemoci oběhové soustavy a vnější příčiny nemocnosti. Narostl počet zemřelých na nemoci oběhové soustavy ve věkové skupině 15 – 29 let (u mužů nárůst o 150,0 %, u žen zvýšení o 50,0 %). Příčinou mohou být špatná životospráva (nezdravé stravování, nedostatek pohybu apod.), stres v zaměstnání související často s vysokými pracovními nároky zaměstnavatele na mladé zaměstnance (flexibilita, ochota práce přesčas, požadavek doplnění vyššího vzdělání atd.), stres v soukromém životě (finanční starosti se získáním vlastního bydlení, splácení vysokých hypoték a úvěrů), ale také znečištěné životní prostředí atd. Mladí lidé startující do života nedokážou často takový nápor na psychiku a fyzickou kondici zvládnout a tělo na takový stres reaguje nemocí.

Migrace

Migrace je chápána jako změna trvalého pobytu. Migraci můžeme dělit na vnitřní a zahraniční. Vnitřní migrace je definována jako změna trvalého pobytu za hranice určité administrativní jednotky (obce, okresu, kraje). Zahraniční migrace je definována jako změna obvyklého pobytu za hranice státu. Zatímco vnitřní migrace je z hlediska statistiky podchycena v Hlášení o stěhování, sledování zahraniční migrace je značně problematické.

Důvodů, proč se lidé stěhují, je několik. Mezi nejčastější patří ekonomická nestabilita, změna životních standardů, rychlý demografický růst, válečné, náboženské a národnostní střety a zhoršování kvality životního prostředí. Naopak faktory, které přitahují migranty do jiných regionů či zemí, jsou např. politická stabilita, ekonomická prosperita, vysoká kvalita života, svoboda a možnost seberealizace.

Tab. 2.1.14 Přistěhovalí podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Úhrn 2000 - 2005
Přistěhovalí celkem	3 388	3 544	4 236	4 830	4 273	4 471	24 742
z toho ženy	1 736	1 771	2 156	2 165	2 012	2 115	11 955
z celku ve věku:							
0 - 5 let	303	307	366	290	303	315	1 884
6 - 14 let	312	355	396	329	297	335	2 024
15 - 18 let	124	102	143	154	153	137	813
19 - 24 let	701	720	833	1 067	805	824	4 950
25 - 34 let	964	966	1 269	1 424	1 306	1 388	7 317
35 - 44 let	311	374	475	689	613	654	3 116
45 - 54 let	244	271	309	461	381	367	2 033
55 - 64 let	170	195	201	227	209	213	1 215
65 a více let	259	254	244	189	206	238	1 390

Do Olomouckého kraje se v období let 2000 – 2005 přistěhovalo celkem 24 742 lidí (maximum bylo v roce 2003, minimum v roce 2000) a 25 933 lidí se z kraje vystěhovalo (maximum v roce 2004, minimum v roce 2000). Ve sledovaném období ubylo stěhování v kraji 1 191 osob. Průměrný věk migrantů se téměř každoročně zvyšoval.

Tab. 2.1.15 Vystěhovalí podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Úhrn 2000 - 2005
Vystěhovalí celkem	3 101	3 921	4 868	4 518	5 088	4 437	25 933
z toho ženy	1 605	1 924	2 292	2 163	2 397	2 262	12 643
z celku ve věku:							
0 - 5 let	237	257	297	281	309	325	1 706
6 - 14 let	286	284	346	291	305	304	1 816
15 - 18 let	119	137	118	111	117	112	714
19 - 24 let	735	876	936	953	931	643	5 074
25 - 34 let	912	1 186	1 669	1 548	1 810	1 748	8 873
35 - 44 let	297	493	672	537	732	553	3 284
45 - 54 let	179	329	395	397	488	338	2 126
55 - 64 let	110	136	196	176	216	173	1 007
65 a více let	226	223	239	224	180	241	1 333

Jelikož k 1. 1. 2005 bylo zrušeno předkládání výkazu „Obyv 5-12 - hlášení o stěhování“ Českému statistickému úřadu, podrobněji můžeme migraci studovat pouze za rok 2004 a roky předchozí. Zaměříme se na uvedené důvody stěhování, vzdělanostní strukturu a rodinný stav migrantů v letech 2002 – 2004. V úvahu budeme brát pouze počty osob, které tyto údaje ve výkazu uvedly.

Vzhledem ke každoročnímu snižování počtu obyvatel je důležité analyzovat jednotlivé příčiny stěhování a vzdělanostní strukturu přistěhovalých a vystěhovalých. Výsledkem tohoto hodnocení by měla být opatření, která by zamezila nebo alespoň snížila počty osob, které náš kraj opouštějí a naopak zvýšila lukrativitu kraje a tím pádem zvýšila zájem lidí stěhovat se do něj.

Lidé, kteří se stěhovali, mohli ve výkazu uvést některý z následujících důvodů stěhování:

- změna pracoviště
- přiblížení k pracovišti
- učení, studium
- zdravotní důvody
- sňatek
- rozvod
- bytové důvody
- následování rodinného příslušníka
- jiný důvod

V letech 2002 – 2004 se téměř každý čtvrtý přistěhoval do Olomouckého kraje z důvodu následování rodinného příslušníka (26,0 %). Druhým nejčastějším důvodem stěhování do kraje byla změna pracoviště přistěhovalých (20,6 %). Bytové důvody hrály roli v 16,4 % případů, tzn. u každého šestého přistěhovalého.

Téměř polovina (48,5 %) všech přistěhovalých do kraje byli svobodní lidé. Nejvíce přistěhovalých dosáhlo středoškolského vzdělání bez maturity (35,6 %) a středoškolského vzdělání s maturitou (32,3 %). Ve sledovaném období mělo z celkového počtu všech přistěhovalých 17,1 % vysokoškolské vzdělání.

Z osmi nabízených důvodů ke stěhování si nevybrala ani jeden čtvrtina všech vystěhovalých (24,8 %) a uvedla tedy „jiný důvod“. Každý pátý se stěhoval z kraje z důvodu následování rodinného příslušníka (19,7 %). V těsném závěsu následovaly bytové důvody (18,0 %) a změna pracoviště (17,5 %).

Více jak polovina (50,2 %) vystěhovalých byla bez závazků, tedy svobodní a 36,1 % bylo ženatých či vdaných. Tak jako u skupiny přistěhovalých také u vystěhovalých mělo nejvíce osob středoškolské vzdělání bez maturity (31,9 %) a s maturitou (31,8 %). Podíl vystěhovalých s vysokoškolským vzděláním (20,7 %) však převyšoval podíl přistěhovalých s daným vzděláním o 3,6 procentních bodů.

Zaměříme-li se pouze na poslední podrobně sledovaný rok 2004, zjistíme, že z celkového počtu všech vystěhovalých opustilo kraj 23,0 % vysokoškolsky vzdělaných lidí. Nejčastějšími důvody stěhování vysokoškoláků z kraje byly bytové důvody (28,0 %), přiblížení se k pracovišti (16,0 %), změna pracoviště (14,7 %) a sňatek (13,5 %). Průměrný věk těchto osob byl 32,5 let. Většina vystěhovalých byli muži (52,7 %). Vysokoškolsky vzdělaní lidé se nejčastěji stěhovali do Prahy (23,9 %), dále do Jihomoravského kraje (23,1 %), Moravskoslezského kraje (14,8 %) a kraje Středočeského (13,8 %).

V roce 2004 se z celkového počtu vystěhovalých přestěhovalo 1 522 osob do ciziny. Cílovou zemí se nejčastěji stalo Slovensko (61,0 % všech vystěhovalých do zahraničí). Následovaly Ukrajina (13,1 %), Německo (3,5 %), Spojené státy americké (2,8 %) a Polsko (1,8 %). Podíváme-li se na přistěhovalce ze zahraničí, nejčastěji se do našeho kraje stěhovali Slováci (39,6 % z celkového počtu 1 276 přistěhovalých), dále Ukrajinci (23,6 %), Němci (4,3 %), Vietnamci (4,3 %) a Rusové (3,9 %).

Cizinci

Pobyt cizinců v ČR se řídí zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, a zčásti také zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších úprav.

Za cizince se podle zákona považuje osoba, která nemá české státní občanství (resp. ani jedno z jejích státních občanství není české). Nabývání a pozbývání občanství ČR je řešeno zákonem č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, a dále zákonem č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů.

Vstup, pobyt a vycestování z území České republiky je v kompetenci Policie ČR, Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR. Cizinec smí na území ČR pobývat přechodně nebo trvale. Policie může z důvodů stanovených zákonem nevydat cizinci vízum k pobytu (přechodnému i trvalému). Důvody pro neudělení víza nebo jiného povolení k pobytu (přechodnému i trvalému) jsou vymezeny zákonem.

Tab. 2.1.16 Cizinci

	2001	2002	2003	2004	2005	Změna v %	
						2005/2001	průměrná roční
Cizinci celkem	6 182	6 910	7 038	7 103	7 497	21,3	4,9
v tom podle druhu pobytu (%):							
trvalý	46,7	43,9	44,1	51,3	52,8	2) ²⁾ 6,1	x
s vízem nad 90 dní	53,3	56,1	55,9	48,7	47,2	2) ²⁾ -6,1	x
v tom podle pohlaví (%):							
muži	.	.	56,3	55,6	54,5	x	x
ženy	.	.	43,7	44,4	45,5	x	x
z toho podle státní příslušnosti:							
Slovensko	1 978	2 372	2 329	1 889	1 931	-2,4	-0,6
Ukrajina	1 374	1 523	1 676	1 890	1 986	44,5	9,6
Vietnam	500	628	637	687	804	60,8	12,6
v tom podle věkových skupin (%):							
0 - 14 let	1) ¹⁾ 5,7	1) ¹⁾ 6,6	1) ¹⁾ 7,3	8,3	8,9	2) ²⁾ 3,1	x
15 - 64 let	1) ¹⁾ 66,1	1) ¹⁾ 63,8	1) ¹⁾ 69,5	88,0	87,5	2) ²⁾ 21,4	x
65 a více let	1) ¹⁾ 3,6	1) ¹⁾ 3,4	1) ¹⁾ 3,4	3,6	3,6	2) ²⁾ 0,0	x

¹⁾ věkové skupiny cizinců s délkou pobytu nad 1 rok

²⁾ rozdíl v bodech

Počet cizinců v Olomouckém kraji dosáhl k 31. 12. 2005 hodnoty 7 497 osob. Jejich počet se oproti roku 2001 zvýšil o 21,3 %. V období let 2001 – 2005 se počet cizinců v kraji každoročně zvyšoval v průměru o 4,9 %. Mezi cizinci bylo v průměru 44,5 % žen.

Z celkového počtu cizinců mělo v roce 2005 celkem 3 955 osob (52,8 %) trvalý pobyt a 3 542 cizincům (47,2 %) bylo uděleno vízum nad 90 dní. Počet trvalých pobytů od roku 2002 plynule rostl, což mělo za následek pokles počtu dlouhodobých pobytů (vízum nad 90 dní).

V roce 2005 se cizinci podíleli na celkovém počtu obyvatel kraje 1,2 %. Tímto podílem se náš kraj řadil mezi kraje s velmi nízkým podílem cizinců v populaci (druhý nejnižší podíl mezi 14 kraji ČR). Cizinci jsou koncentrováni především v Praze (7,6 % tamější populace), Karlovarském (4,7 %) a Středočeském kraji (3,0 %).

Podle okresů žilo ve sledovaném období (2001 – 2005) nejvíce cizinců v okrese Olomouc (v průměru 44,1 % z celkového počtu cizinců v kraji) a okrese Přerov (18,7 %). Vzhledem k tomu, že druhým nejčastějším účelem pobytu cizinců je zaměstnání, nejméně jich žilo v okrese Jeseník (v průměru 6,6 %), v regionu s dlouhodobě nejvyšší mírou registrované nezaměstnanosti.

Nejčastějším účelem pobytu cizinců se stalo sloučení rodiny (42,7 % případů v roce 2005). Dalším významným účelem pobytu bylo zaměstnání. V roce 2005 mělo pobyt za účelem zaměstnání 25,1 % cizinců. Větší počty cizinců měli pobyt za účelem usídlení, tj. povolení k trvalému pobytu (13,1%) a podnikání na živnostenský list (7,1 %).

Věková struktura cizinců v kraji se výrazně liší od věkové struktury obyvatel kraje. Tyto rozdíly můžeme vysvětlit především ekonomickými důvody příchodu cizinců k nám (hledají zaměstnání a výdělek). Většina cizinců byla v produktivním věku (15 – 64 let). Jejich počet se dokonce v průběhu let 2001 - 2005 zvyšoval. Rostl také podíl dětí do 14 let věku. Podíl cizinců v poproduktivním věku (starších 65 let) byl stabilní a společně s podílem dětí do 14 let věku velmi nízký.

Hlavním znakem cizinců je především státní občanství. Nejvyšší počty cizinců v kraji představovali na konci roku 2005 občané Ukrajiny (1 986 osob) a Slovenska (1 931 osob), dále Vietnamu, Polska a Ruska.

V rozmístění cizinců v kraji vzhledem k jejich státnímu občanství existují rozdíly. Nejpočetnější skupiny občanů Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu a Ruska se koncentrují na Olomoucku. Výjimku tvoří občané Polska, kteří se soustřeďují v blízkosti hranic, tedy na Jesenícku. Porovnáme-li podíly jednotlivých národnostních skupin v každém z okresů, zjistíme, že z celkového počtu cizinců jsou občané Ukrajiny nejčetněji zastoupeni

v okresech Přerov, Prostějov a Šumperk. V okrese Olomouc v celkovém počtu cizinců dominují Slováci a v okrese Jeseník jsou to občané Slovenska a Vietnamu.

I mezi jednotlivými kraji ČR existují výrazné rozdíly. Občané Ukrajiny jsou významně zastoupeni v Hl. m. Praze, ve Středočeském a Jihomoravském kraji. Občané Vietnamu jsou usazeni především v Karlovarském a Ústeckém kraji a občané Polska v kraji Moravskoslezském.

Cizinci představují jednu ze skupin osob, které se mohou ocitát v znevýhodněné pozici oproti ostatním lidem. Jedná se o značně různorodou skupinu. Nevýhodami jsou především nedostatečná znalost českého jazyka, nízká úroveň sociálního kapitálu a z toho vyplývající omezená schopnost orientace v prostředí (např. na trhu práce), seberealizace.

Problematika migrace cizinců má zásadní dopady na nejrůznější oblasti společenského, hospodářského a politického života nejenom regionu, ale celé země. S tím souvisí mezinárodní politika, demografický vývoj, situace na trhu práce, legislativa atd. Tyto dopady mohou být jak negativního, tak pozitivního charakteru. Cizinci mohou představovat pro region přínos, ale také tomu tak nemusí být.

Projekce vývoje počtu obyvatel do roku 2025

Populační (demografické) projekce a prognózy jsou odhady budoucího celkového počtu obyvatel a většinou i pohlavní a věkové struktury dané populace. Demografická projekce odhaduje další vývoj populace. Projekce jsou určitým modelem ukazujícím například, jak by probíhal budoucí populační vývoj za předpokladu daných úrovní plodnosti, úmrtnosti a migrace nebo naopak při uvažování různých kombinací jejich změn.

Přesnost prognózy v průměru klesá s narůstajícím časovým horizontem od vzniku prognózy, neboť rostoucí časová vzdálenost směrem do budoucnosti poskytuje větší prostor pro vznik nepředvídaných událostí a faktorů, jež odchýlí populační růst od predikovaného trendu.

Tab. 2.1.17 Projekce obyvatelstva Olomouckého kraje do roku 2025 (práh projekce – rok 2002)

	Skutečnost 2005	Projekce bez migrace				
		2005	2010	2015	2020	2025
Počet obyvatel	639 161	633 271	627 554	620 002	609 973	596 698
v tom ve věku (%):						
0 - 4 let	29 378	4,5	4,6	4,5	4,3	4,0
5 - 14 let	64 878	10,2	9,0	9,3	9,4	9,1
15 - 19 let	42 024	6,6	5,8	4,5	4,7	4,9
20 - 24 let	44 678	7,0	6,6	5,8	4,6	4,8
25 - 34 let	108 045	17,1	15,7	13,7	12,7	10,7
35 - 44 let	84 733	13,3	15,1	17,3	15,9	14,1
45 - 54 let	91 067	14,2	13,2	13,1	15,1	17,5
55 - 64 let	83 424	13,0	14,4	13,4	12,6	12,7
65 a více let	90 934	14,1	15,6	18,3	20,7	22,3

Horizontem projekce obyvatelstva Olomouckého kraje byl rok 2025, za práh projekce byl brán rok 2002. Projekce nezohledňuje migraci. Srovnáme-li odhadnutý počet obyvatel v roce 2005 se skutečností, hodnoty se výrazně neliší. Celkový počet obyvatel je pouze o necelé jedno procento rozdílný. Podíly obyvatel v jednotlivých věkových skupinách jsou stejné.

Podle projekce obyvatel by mohl mít Olomoucký kraj v roce 2025 celkem 596 698 obyvatel. Výsledky projekce ukazují, že úbytek obyvatelstva v kraji bude nabývat na intenzitě. Počet obyvatel v kraji v budoucnosti pravděpodobně poklesne pod současnou úroveň.

Důležité je zaměřit se na podíly obyvatel v jednotlivých věkových skupinách. Změny věkové struktury obyvatel ukazují, že v nadcházejících letech bude populace stárnout. Podíl ekonomicky aktivních obyvatel bude klesat. Naopak částí populace, která bude početně růst, budou osoby starší 65 let.

Podíl obyvatel v předproduktivním věku (0 – 14 let) poklesne z 14,7 % v roce 2005 na 13,1 % v roce 2025. Snižovat se bude také zastoupení osob v produktivním věku (15 – 64 let), a to ze 71,2 % v roce 2005 na 64,6 % v roce 2025. Podíl obyvatel v poproduktivním věku (65 a více let) naopak vzroste z 14,1 % v roce 2005 na 22,3 % v roce 2025. Obyvatelstvo starší 65 let tvoří v současnosti jednu sedminu všech obyvatel kraje, do roku 2025 by se jeho podíl mohl přiblížit až k jedné pětině nebo dokonce jedné čtvrtině.

Rostoucí počty obyvatel ve vyšším a vysokém věku budou znamenat silné ekonomické zatížení obyvatelstva v produktivním věku. Vzroste průměrný věk populace. Změny spojené se stárnutím populace se odrazí prakticky ve všem. Nutné dojde ke změně ekonomiky, služeb a především veřejných financí. Vzrostou výdaje na sociální sféru a zdravotnictví.

2.2 Vzdělávání

Učňovské a střední školství

Lidské zdroje jsou jedním ze základních faktorů rozvoje společnosti. Rozhodujícím parametrem kvality lidských zdrojů jsou jejich vzdělanostní charakteristiky, kam můžeme zařadit oblast vzdělávání, především od středního školství přes terciální (vyšší odborné školy, vysoké školy) až po celoživotní vzdělávání. Je zřejmé, že pracovní síla s vyšším vzděláním je, ve srovnání s méně vzdělanou pracovní silou, více adaptabilnější, má schopnost se lépe přizpůsobit např. na jinou práci, stěhování z důvodu změny práce, ochota cestovat apod.

Vzdělanostní programy středního školství se za posledních 15 let výrazně změnily. Hlavním důvodem byla samozřejmě snaha se přizpůsobit společenským změnám, zvyšujícím se potřebám na trhu práce a v nových požadavcích na kvalifikaci zaměstnanců. K nejzásadnějším úpravám v programech škol po roce 2000 bylo postupné zvyšování podílu všeobecného vzdělání na úkor odborného. Školy se tak začaly snažit připravovat studenty na více než jedno hlavní povolání. Došlo zejména k posílení jazykových předpokladů a zvyšující se výuce ve výpočetní technice. Ve vzdělávacích programech je výrazně zastoupena také praxe studentů, zejména v učebních oborech. Nedostatkem je začlenění vyšších počtů hodin "v praxi" také v maturitních oborech, zejména technických či ekonomických.

Tab. 2.2.1 Učňovské a střední školství

Pramen: ÚIV

	Školní rok					
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
Střední odborná učiliště						
školy	44	43	41	42	41	37
žáci (denní studium)	11 680	11 686	11 330	10 846	10 472	11 574
nově přijatí žáci	3 931	3 715	3 685	3 561	3 447	4 091
absolventi	2 838	3 250	3 213	3 213	3 385	.
Střední odborné školy (obory s maturitou a bez)						
školy	47	47	47	48	48	46
žáci (denní studium)	11 389	11 321	11 397	11 628	12 014	12 313
nově přijatí žáci	2 807	3 160	3 065	3 113	3 216	3 298
absolventi	2 751	2 495	2 513	2 480	2 816	.
Gymnázia						
školy	20	20	20	20	20	20
žáci (denní studium)	9 256	9 232	9 715	9 684	9 695	9 937
nově přijatí žáci (4 leté studium)	700	853	898	961	994	1 046
nově přijatí žáci (víceleté studium)	815	786	834	821	843	887
absolventi	1 529	1 129	1 682	1 686	1 601	.
Vyšší odborné školy						
školy	7	7	7	7	7	7
žáci (denní studium)	872	986	941	1 058	1 064	1 171
nově přijatí žáci	282	454	376	449	438	516
absolventi	274	282	227	305	273	.

V pěti analyzovaných školních letech (2000 – 2005) se zvyšoval podíl žáků studujících na středních školách a docházelo k poklesu počtu žáků v učebních oborech.

Ve školním roce 2005/2006 bylo v Olomouckém kraji 37 SOU s 11 574 žáky denního studia. Ve srovnání se školním rokem 2000/2001 došlo v kraji ke snížení o 7 SOU a ke zvýšení počtu nově přijatých žáků o 160 osob. I přesto školní rok 2005/2006 znamenal pokles v počtu žáků denního studia (snížení o 106 žáků).

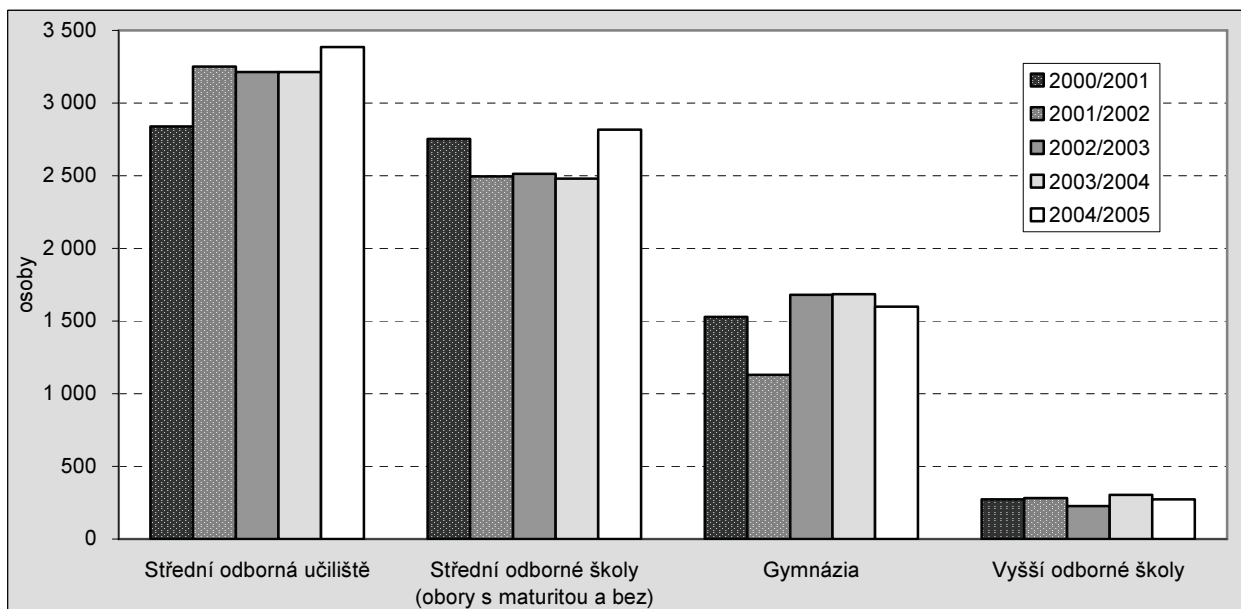
Naopak v posledních pěti letech se zvyšoval podíl žáků, kteří studovali na středních odborných školách a gymnáziích. Podle uplatnění absolventů na trhu práce lze vývoj struktury vzdělanosti hodnotit převážně pozitivně.

V Olomouckém kraji je od roku 2000 stále 20 gymnázií. Na gymnáziích ve školním roce 2005/2006 studovalo necelých 30 % studentů ze všech studujících na středních školách (o 681 studentů více než v roce 2000/2001, tj. o 7,4 % více).

Podíváme-li se na mezikrajské srovnání (mimo Prahu) v počtech nově přijatých žáků, nejvyšší podíl gymnaziálního vzdělání má právě Olomoucký a Jihomoravský kraj. V průměru v České republice přechází do nástavb 28,7 % vyučených, nejvíce vedle Prahy v krajích Olomouckém a Plzeňském.

Graf 5 Počty absolventů v Olomouckém kraji ve školních letech (denní studium)

Zdroj: ÚIV

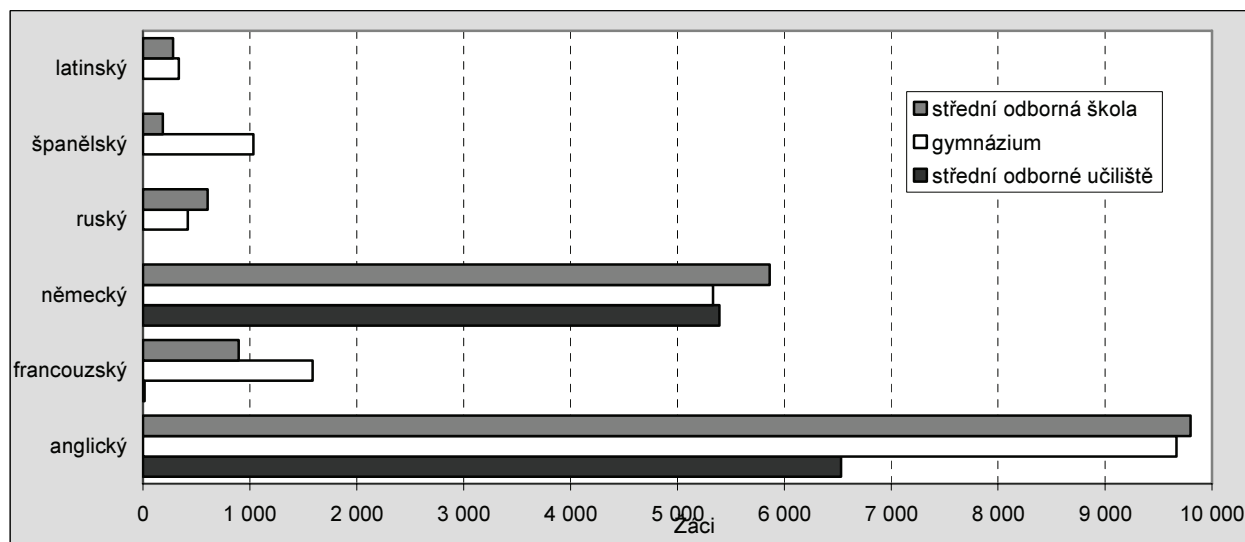

Ačkoliv počty žáků a nově přijatých žáků v SOU mezi lety 2000 až 2005 klesaly, počty absolventů mírně stoupaly. Zatímco ve školním roce 2000/2001 připadlo v olomouckých SOU 243 absolventů na 1 000 žáků denního studia, tento podíl se ve školním roce 2004/2005 zvýšil na 323 absolventů na 1 000 žáků denního studia.

U gymnázií se počet studentů a nově přijatých mezi školními roky 2000/2001 a 2004/2005 zvyšoval. V roce 2000/2001 připadlo na 1 000 studentů 165 absolventů, v roce 2003/2004 to bylo již 174 absolventů na 1 000 studentů. Nejméně žáků a absolventů na gymnáziích v Olomouckém kraji bylo ve školním roce 2001/2002 a na 1 000 studentů připadlo jen 122 absolventů. V roce 2004/2005 na 1 000 studentů gymnázií připadl stejný počet absolventů jako v roce 2000/2001 (165).

Graf 6 Výuka cizích jazyků v Olomouckém kraji v roce 2005

Zdroj: ÚIV

V současné době hlavní prioritou firem při přijímání nových zaměstnanců jsou jazykové schopnosti. Na tuto skutečnost reagovala již většina škol nejen v našem kraji, tím, že se začíná zvyšovat počet základních škol a gymnázií s rozšířenou výukou cizích jazyků. V „normálních“ základních školách je povinná výuka cizího jazyku (většinou angličtiny od čtvrté třídy), v základních školách s rozšířenou výukou cizích jazyků bývá otevřena jazyková třída od třetí třídy. V roce 2004 bylo v Olomouckém kraji 14 základních škol s rozšířenou výukou cizích jazyků s 94 třídami. V mezikrajském srovnání se řadil Olomoucký kraj mezi pět krajů s nejvyšším počtem základních škol s rozšířenou výukou cizích jazyků. Nejméně těchto škol měl kraj Karlovarský s šesti školami a Pardubický s jednou základní školou.

Mezi nejdůležitější školská zařízení, kde se vyučují cizí jazyky, patří nepochybně gymnázia, která jsou předurčena zejména jako předstupeň k dalšímu studiu na vysokých školách. Na gymnáziích v Olomouckém kraji se 97 % studentů učí jazyk anglický, 54 % německý, 16 % francouzský, 10 % španělský, 4 % ruský a 3 % latinský jazyk. 75,4 % studentů gymnázií studovalo dva jazyky, přes 22 % se učilo jednomu cizímu jazyku a přes 2 % studovalo tři a více jazyků. V krajském městě Olomouci jsou tři státní gymnázia s bilingvní formou studia angličtiny, španělštiny nebo francouzštiny.

Na středních odborných školách v našem kraji jazyková připravenost také není na nedostatečné úrovni. 58 % studentů studuje jeden jazyk, 41 % dva jazyky a 0,5 % tři a více jazyků. Rovněž na SOŠ vede ve výuce jazyků angličtina, a to u 80 % žáků, 48 % studuje němčinu, přes 7 % studentů se učí francouzštinu, 5 % ruštinu a 2 % studuje latinu.

Je evidentní, že jazykové dovednosti na SOU budou na horší úrovni než na středních školách. Zde se 97 % učňů zabývá studiem jednoho jazyka a pouhá 3 % se učí ještě jazyk druhý. Na SOU je výuka jazyka anglického a německého téměř vyrovnaná (57 % angličtina k 47 % němčina).

Terciární vzdělání

Terciární vzdělání je státem uznané vzdělávání občanů, navazující na úplné střední vzdělání nebo úplné střední odborné vzdělání ukončené maturitní zkouškou. Terciární vzdělání je nejvyšším stupněm vzdělávání, které je velmi závislé na znalostech dosažených v předcházejících stupních vzdělávací soustavy. Pod kategorií terciárního vzdělání zařazujeme vyšší odborné školy (VOŠ) a vysoké školy, státní či soukromé (VŠ).

Vyšší odborné školy se plně rozvinuly po roce 1989, kdy byly jednou z novel školského zákona (zákon č. 138/1995 Sb.) uzákoněny jako nový stupeň vzdělání – vyšší odborné vzdělání. Současně bylo zrušeno pomaturitní studium. Ve srovnání s vysokými školami je postup vzniku VOŠ jednodušší, proto umožňuje pružněji reagovat např. na případné regionální potřeby.

V tomto stupni vzdělávací soustavy se odehrál výraznější vývoj ve struktuře žáků, kteří se připravovali v oborech navazujících na dříve uvedené kategorie středoškolského vzdělávání. Vyšší odborné školy (VOŠ) byly zavedeny do vzdělávací soustavy v České republice ve školním roce 1996/1997. Ve sledovaném období (2000/2001 – 2005/2006) bylo v Olomouckém kraji 7 VOŠ. Zatímco v roce 2000/2001 připadlo na 1 VOŠ necelých 125 žáků denního studia, ve školním roce 2005/2006 to bylo již o 42 žáků více. Zvyšující se zájem o studium na VOŠ můžeme vidět v počtu nově přijatých studentů, kdy v roce 2005/2006 bylo přijato o 83 % více žáků na VOŠ v našem kraji než ve školním roce 2000/2001.

Tab. 2.2.2 Studenti Univerzity Palackého v Olomouci dle jednotlivých typů studia

Pramen: ÚIV

stav k 31. 10. 2005

	Studenti (fyzické osoby) celkem ¹⁾										
	celkem	v prezenčním studiu					v distančním a kombinovaném studiu				
		celkem	v typu studijního programu				celkem	v typu studijního programu			
			bakalář- ském	navazujícím magister- ským ²⁾	magister- ským ³⁾	doktor- ským		bakalář- ským	navazujícím magister- ským ²⁾	magister- ským ³⁾	doktor- ským
Univerzita Palackého	17 144	12 205	4 376	355	7 093	477	5 018	2 481	218	1 456	876
fakulty:											
Lékařská	2 305	1 819	217	95	1 442	66	486	198	61	5	223
Filozofická	4 423	2 893	1 609	92	1 066	145	1 539	959	136	72	372
Právnická	1 294	1 283	-	-	1 283	-	11	-	-	11	-
Cyrilometodějská											
teologická	1 074	479	278	-	190	11	596	242	-	313	45
Přírodovědecká	2 738	2 402	1 700	133	416	161	340	232	6	-	102
Pedagogická	3 702	2 345	230	-	2 066	51	1 365	266	1	1 000	99
Tělesné kultury	1 761	1 082	357	35	654	43	694	589	14	56	36

¹⁾ bez přerušeného studia

²⁾ magisterské studium v délce 1 až 3 roky, které je pokračováním studia bakalářských programů

³⁾ magisterské studijní programy v délce 4 až 6 let

Úloha vysokých škol výrazně stoupá, protože podmiňuje úspěšný společenský a ekonomický rozvoj v zemi. Základem je co nejvyšší procento vysokoškolsky vzdělané populace. Od vysokých škol se i nadále očekává, že budou vytvářet kvalitní podmínky pro rozvoj výzkumu a vývoje na straně jedné a hlavně dodávat špičkové odborníky, schopné aplikovat výsledky studia v praxi.

V Olomouckém kraji působí 1 veřejná vysoká škola – Univerzita Palackého v Olomouci a 2 soukromé vysoké školy – Vysoká škola logistiky v Přerově (od roku 2004) a Moravská vysoká škola (od roku 2005).

Olomouc je od středověku významným střediskem vzdělanosti a kultury. Olomoucká univerzita, po Karlově univerzitě nejstarší vysoká škola na území České republiky, zasahovala svým vlivem nejen Moravu a Slezsko, ale nejednou i země rakouské, německé, Polsko, východní Evropu a Skandinávii. Svým dominantním postavením dává Univerzita Palackého historické Olomouci charakter typického univerzitního města. Atraktivní prostředí starobylého města a jeho inspirující kulturní duch se doplňují s moderními metodami bádání, jež vědecká pracoviště fakult nabízejí. Přímou symbolicky působí nejnovější technologií vybavené Informační centrum s knihovnou, audiovizuálním centrem, centrem výpočetní techniky a univerzitním vydavatelstvím umístěné v bývalé barokní zbrojnici z dob Marie Terezie. Listopadová revoluce v r. 1989 znamenala pro rozvoj univerzity nejdůležitější etapu v dějinách vysokého školství v Olomouci. Univerzita se otevřela Evropě a celému světu, navazuje četné mezinárodní kontakty, podporuje výměnu myšlenek.

Do roku 1989 byly součástí Univerzity Palackého fakulty lékařská, filozofická, pedagogická a přírodovědecká. Po pádu totalitního režimu se počet fakult rozšířil ze čtyř na sedm. V roce 1990 byla obnovena Cyrilometodějská teologická fakulta, v roce 1991 byla nově zřízena Fakulta tělesné kultury a zákon z roku 1946 byl naplněn otevřením Právnické fakulty. V současné době patří do svazku Univerzity Palackého v Olomouci sedm fakult - Cyrilometodějská teologická fakulta, Lékařská fakulta, Filozofická fakulta, Přírodovědecká fakulta, Pedagogická fakulta, Fakulta tělesné kultury a Právnická fakulta.

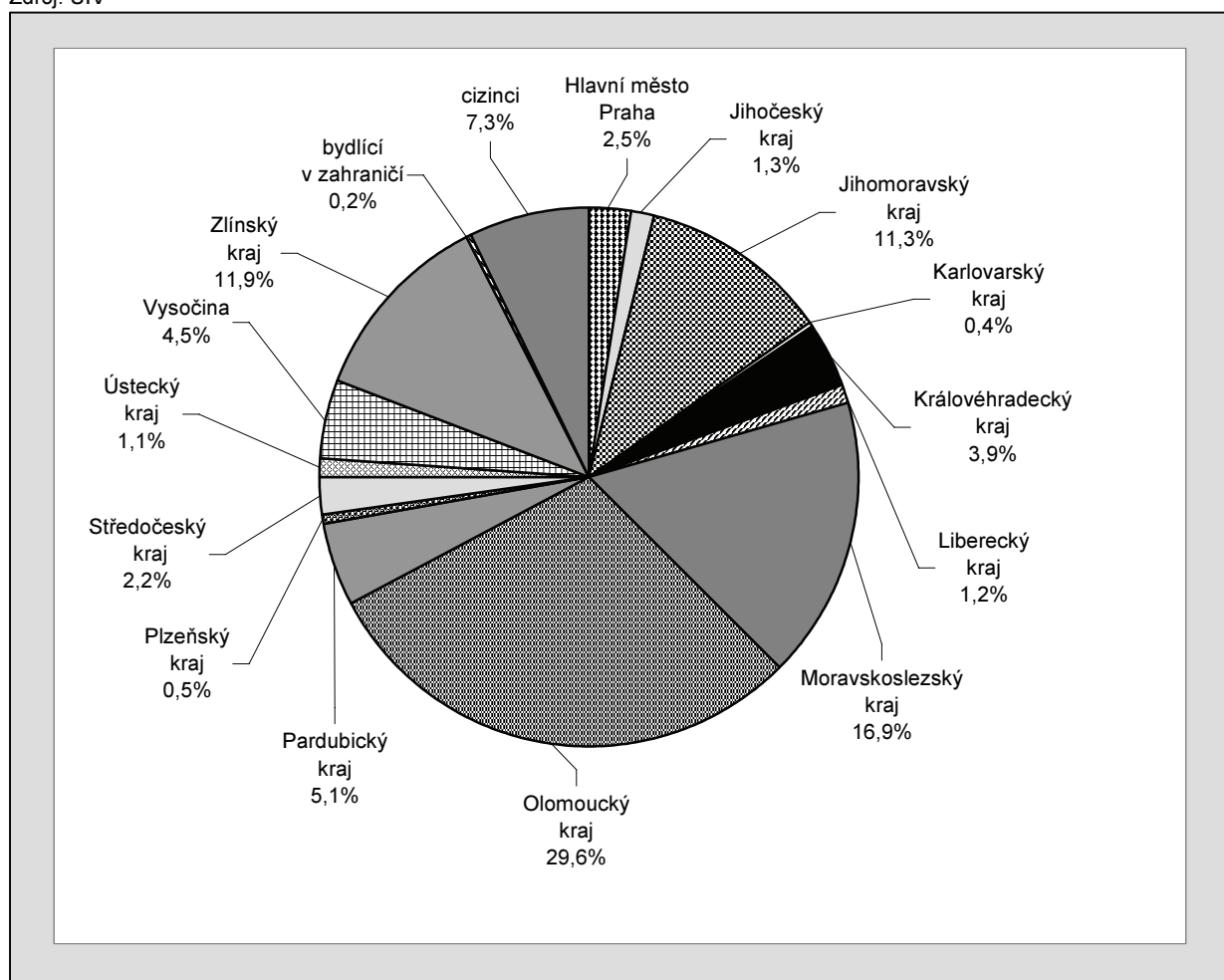
Ve školním roce 2000/2001 studovalo na všech sedmi fakultách 12 989 studentů, z toho bylo 617 cizinců. V roce 2005/2006 došlo ke zvýšení počtu studentů o 4 155 osob. Nárůst studentů byl u všech kategorií studia. Nejvíce studentů studovalo v magisterském prezenčním programu, jejich počet ve školním roce 2005/2006 činil 7 093 studentů, což bylo 41 % z celkového počtu studujících. Také u studujících cizinců můžeme spatřit ve sledovaném období nárůst, a to o 628 cizinců studujících na olomouckých fakultách. K 31. 10. 2005 studovalo na UP v Olomouci 1 245 cizinců.

Velmi oblíbenou a rozšiřující formou studia se stalo studium distanční. Distanční vzdělávání je moderní a efektivní forma výuky, která podporuje dialog mezi učitelem (tutorem, lektorem či konzultantem) a studujícím a umožňuje, aby jeho účastníci měli prospěch ze získávání vhodných poznatků a dovedností v době výkonu svého povolání. Programy distančního charakteru lze chápat jako další příležitost pro občany, kteří v minulosti dosáhli určitého vzdělání a s odstupem času chtějí dále studovat s cílem změnit (rozšířit, prohloubit, zvýšit) svou kvalifikaci, a to souběžně s ekonomickou činností, nebo kteří z různých důvodů prezenční programy absolvovat nemohou (zdravotní omezení, vzdálenost bydliště od sídla školy, finanční problémy aj.).

K 31. 10. 2005 studovalo v distančním a kombinovaném studiu 5 018 studentů, z toho bylo 30,7 % studentů z Filozofické fakulty a 27,2 % studovalo na Fakultě pedagogické. Jedinou fakultou, kde v distančním a kombinovaném studiu studovalo minimum studentů (11 osob), byla Právnická fakulta.

Graf 7 Studenti vysokých škol v Olomouckém kraji k 31. 10. 2005 podle místa bydliště

Zdroj: ÚIV

Je pravděpodobné, že nejvíce studentů studujících na olomoucké univerzitě bude pocházet z našeho kraje a z krajů nejbližle sousedících. Z grafu vidíme, že 29,6 % studujících pochází z Olomouckého kraje a další vyšší % jsou z krajů nejbližle umístěných – Moravskoslezského (16,9 %), Zlínského (11,9 %), Jihomoravského (11,3 %) a Pardubického (5,1 %). Cizinců studovalo na Univerzitě Palackého 7,3 %.

V roce 2004 zahájila provoz Vysoká škola logistiky v Přerově s 51 studenty. Na této soukromé škole se vyučují 4 obory - Dopravní logistika, Logistika služeb, Logistika cestovního ruchu a Informační management. V roce 2005 byla výuka zahájena 3. 10. 2005 s celkovým počtem studentů: 1. ročník – 63 studentů, z toho 36 formou prezenční a 27 kombinovanou. 2. ročník – 43 studujících, z toho 17 prezenční a 26 kombinovanou formou. Pro samotné město Přerov je významná skutečnost, že na jeho území nebyla žádná vysoká škola a vznikem Vysoké školy logistiky o.p.s., která je ojedinělá v ČR svým zaměřením, se město Přerov stalo vysokoškolským městem.

Druhou soukromou vysokou školou se stala v roce 2005 Moravská vysoká škola v krajském městě Olomouci, která je neuniverzitní vysokou školou. Důvodem vzniku Moravské vysoké školy byla nutnost zaplnit mezery na trhu práce střední Moravy vysokoškolsky vzdělanými a jazykově vybavenými odborníky v ekonomicko-manažerských profesích, především pro řízení na střední úrovni v organizacích a firmách výrobního a obchodního zaměření, a rovněž vychovávat specialisty pro státní správu nebo sektor služeb. Moravská vysoká škola Olomouc poskytuje bakalářské vzdělání ekonomicko-manažerského zaměření v délce trvání 3 roky. Založení Moravské vysoké školy nabídlo obory, které olomoucká Univerzita Palackého nevyučuje. Zájemci o management a ekonomiku tak již nemusí dojíždět do Ostravy nebo Brna. V prvním roce svého vzniku bylo přijato do 1. ročníku 76 studentů.

Celoživotní vzdělávání

Celoživotním vzděláváním se rozumí proces, do něhož vstupuje (v určitých fázích povinně, v jiných podle svého rozhodnutí) každý občan během svého života a který zahrnuje nejrůznější typy a formy vzdělávání poskytované všemi vzdělávacími institucemi, od předškolní výchovy, přes povinnou školní docházku, výběrové středoškolské a vysokoškolské vzdělávání až k dalšímu postsekundárnímu i postgraduálnímu vzdělávání, včetně rekvalifikačních, osvětových, jazykových a zájmových kurzů.

Celoživotní vzdělávání spojuje individuální a společenský rozvoj ve všech směrech – ve školách, v zařízeních odborné přípravy, terciárním vzdělávání, vzdělávání dospělých, bez ohledu na zvyšující si kvalifikaci zaměstnaných nebo zda se jedná o zvyšování kvalifikace či rekvalifikace nezaměstnaných.

Celoživotní vzdělávání je poslední dobou čím dál tím častěji používaným souslovím. Vyjadřuje myšlenku, že v moderním světě člověk nevystačí s jednou nabytými znalostmi. S rychlým rozvojem techniky si člověk musí v průběhu celého života osvojovat nové poznatky, aby našel uplatnění na trhu práce. Problematice kontinuálního doplňování znalostí je věnována zvýšená pozornost.

V souvislosti s celoživotním vzděláváním se objevuje řada pojmů, které jsou použity i v této části publikace. Týkají se především členění vzdělávání. Počáteční vzdělávání představuje veškeré vzdělávání před prvním vstupem na trh práce. Další vzdělávání zahrnuje jakékoli vzdělávání a učení, které probíhá po prvním vstupu na pracovní trh. Právě na tuto fázi vzdělávání je zaměřen text této podkapitoly.

V Memorandu Evropské unie o celoživotním učení, z listopadu roku 2000, se hovoří o všeživotním učení („lifewide“), které obrací pozornost na rozšířené vzdělání bez ohledu na místo, čas a způsob učení. Memorandum rozlišuje vzdělání formální, neformální a informální.

Formální vzdělávání vede k dosažení určitého stupně vzdělání a zpravidla probíhá ve školských zařízeních. Formální vzdělávání zahrnuje na sebe navazující vzdělávací stupně, které jsou určeny všem (např. povinná školní docházka) nebo pro určité skupiny (středoškolské a vysokoškolské vzdělávání).

Dále je to vzdělávání neformální, kterým je označováno získání znalostí a dovedností formou odborných kurzů a zpravidla probíhá ve specializovaných zařízeních nebo v zařízeních zaměstnavatele. Neformální vzdělávání je zaměřeno na určité skupiny populace a organizují jej různé instituce (např. podniky, nadace instituce pro vzdělávání dospělých, vysoké školy apod.)

Informální vzdělávání je získávání vědomostí a dovedností z každodenních zkušeností, kontaktů. Jde o neinstitucionální vzdělávání, které probíhá zejména v práci, rodině ve volném čase, při sledování TV (soutěží apod.). Na rozdíl od dvou předchozích typů se jedná o neorganizované a nekoordinované vzdělávání, které si určuje každý sám.

Představu o rozsahu dalšího vzdělávání můžeme získat z údajů o žácích a studentech, kteří učení a studium provozují „při zaměstnání“ nebo jinou formou, než je studium denní. Tito studenti již na trh práce vstoupili a další stupeň vzdělání či jinou odbornost získávají současně s výkonem zaměstnání na některém typu školského zařízení, jedná se tedy o účastníky formálního vzdělávání.

Počty žáků a studentů vycházejí z údajů jednotlivých škol, není tedy zohledněno, kde má žák či student trvalé bydliště.

Na olomouckých středních odborných školách studovalo při zaměstnání ve školním roce 2004/2005 z celkového počtu žáků studujících na tomto typu školy přes 6 % osob. Naopak na gymnáziích v našem kraji studenti studují pouze v denním studiu.

Počet žáků při zaměstnání se na středních odborných školách v průběhu let 2000 až 2005 zvyšoval. Zatímco ve školním roce 2000/2001 studovalo na SOŠ při zaměstnání 594 studentů, na konci sledovaného období, v roce 2004/2005, to bylo již 853 žáků, tj. nárůst o 44 % studujících při zaměstnání.

Vysoký podíl studentů studujících při zaměstnání byl i na vyšších odborných školách, kde jde již o terciární stupeň. Ve školním roce 2004/2005 to bylo přes 16 % studentů ze všech studujících na VOŠ. Podíly těchto studentů od roku 2000 do roku 2005 kolísaly. Porovnáme-li však absolutní počty těchto studentů ve školních letech 2000/2001 a 2004/2005, je zde zřejmé zvýšení počtu studentů o 16 %. Patrný je posun ve struktuře studentů tohoto typu vzdělávání. Dříve tuto formu vzdělávání volili spíše lidé, kteří si zde doplňovali svoje vzdělání, postupně se studenty těchto škol stávali i lidé, kteří zde pokračovali ve svém „počátečním“ vzdělávání.

Nejvyšší podíl studentů při zaměstnání byl na olomouckých fakultách Univerzity Palackého. Ve školním roce 2004/2005 představovali studenti při zaměstnání 30 % všech studentů s českým občanstvím Univerzity Palackého. Jejich počet se v průběhu sledovaného období zvýšil o necelých 38 %, což představuje setrvalý trend růstu počtu studentů při zaměstnání (distanční a kombinované studium).

Tab. 2.2.3 Žáci a studenti při zaměstnání podle typu školy

	Školní rok				
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005
Gymnázia					
počet	20	20	20	20	20
žáci celkem	9 256	9 232	9 715	9 684	9 695
z toho: při zaměstnání absolutně	-	-	-	-	-
podíl ze žáků celkem	-	-	-	-	-
Střední odborné školy					
počet	47	47	47	48	48
žáci celkem	12 086	12 014	12 179	12 537	13 124
z toho: při zaměstnání absolutně	594	544	650	729	853
podíl ze žáků celkem	4,9	4,5	5,3	5,8	6,5
Vyšší odborné školy					
počet	7	7	7	7	7
žáci celkem	1 054	1 156	1 156	1 261	1 275
z toho: dálkové studium absolutně	182	170	215	203	211
podíl ze žáků celkem	17,3	14,7	18,6	16,1	16,5
Veřejné vysoké školy					
počet	1	1	1	1	1
žáci celkem ¹⁾	12 372	13 089	12 869	14 925	15 615
z toho: distanční a kombinované studium absolutně ¹⁾	3 402	3 773	3 426	4 446	4 680
podíl ze žáků celkem	27,5	28,8	26,6	29,8	30,0
Bydlící obyvatelstvo ve věku 15 a více let (tis.) k 31. 12.	535,4	535,1	536,0	538,1	539,3
Osoby studujících při zaměstnání na školách v Olomouckém kraji na 1 000 osob bydlících ve věku 15 a více let	7,8	8,4	8,0	10,0	10,7

¹⁾ jen studenti s českým státním občanstvím

Ve školním roce 2000/2001 studovalo na vysokých školách v České republice v průměru 17 % studentů s českým občanstvím v distančním a kombinovaném studiu. V roce 2004/2005 se jejich počet zvýšil na 20,4 %. Na olomoucké Univerzitě Palackého ve všech sledovaných letech je tento podíl nad celorepublikovým průměrem a jeho hodnota ve školním roce 2004/2005 činila 30 % studujících distanční a kombinovanou formou studia. V historii distančních forem vzdělání byl jejich rozvoj podmíněn společenskou potřebou. Studující upřednostňuje distanční formu studia zejména tehdy, jestliže mu v prezenční výuce brání např. velká vzdálenost do školy, povinnosti k zaměstnavateli, k rodině a někdy i zejména finanční prostředky. Distanční forma studia je nová, i když navazuje na tradice dálkového nebo externího studia. Jedná se o vzdělávání založeném na samostudiu, základním materiálem zůstávají tištěné texty plné otázek, testů, shrnutí, případových studií apod. V zásadě lze distanční formou studovat jakýkoli obor či profesi. Jedinou výjimkou je medicína. Distanční vzdělávání je tedy součástí celoživotního vzdělávání a vychází maximálně vstříc

zájmům a možnostem všech občanů. Jeho dostupnost je dána tím, že příslušné instituce vznikají prakticky po celém území ČR. V Olomouckém kraji je Centrum distančního vzdělávání při Univerzitě Palackého v Olomouci.

Doplňkovým zdrojem dat pro hodnocení dalšího vzdělávání bylo Výběrové šetření pracovních sil, prováděné ČSÚ, které bylo v roce 2003 doplněno jednorázovým šetřením o účasti respondentů na jakémkoli typu vzdělávání. Jedná se však o šetření výběrové, takže vzhledem k velikosti výběrového vzorku jsou regionální výstupy tohoto dotazování omezené. Výhodou šetření bylo, že účastníci vzdělávání zde byli rozděleni do regionů ČR podle místa bydliště nikoli sídla školy.

Pokud jde v tomto případě o vzdělávání označené jako formální, tedy probíhající ve školních zařízeních, jedná se v tomto zjišťování u drtivé většiny odpovídajících o účast na počátečním vzdělávání, tedy docházku do škol před vstupem do prvního zaměstnání. V rámci šetření byli respondenti dotazováni i na formu studia, tyto výsledky jsou však zpracovány pouze pro územní úroveň celé ČR. Z údajů za Českou republiku víme, že z celkového počtu účastníků formálního vzdělávání jich 5,4 % absolvuje toto vzdělávání formou dálkového studia. Mezi těmito osobami převažují ženy (61 %). Ženy studující dálkově pak studují obecně v poněkud vyšším věku než muži. Mezi muži studujícími dálkově tvoří věková skupina do 30 let více než 2/3, u dálkově studujících žen je zastoupení této skupiny o 10 procentních bodů nižší.

Účast na formálním vzdělávání je u obyvatel Olomouckého kraje v podobné výši, jak je tomu v průměru za celou republiku. Z celkového počtu obyvatel našeho kraje ve věku 15 a více let se formálního vzdělávání účastnilo 10,8 %, v celé České republice byl tento podíl 10,9 %. Nejvyšší podíl v účasti na formálním vzdělání byl v kraji Zlínském (11,8 %), nejnižší v okrese Ústeckém (8,6 %).

Ve věkové struktuře účastníků formálního vzdělávání mezi jednotlivými kraji a celorepublikovým údajem jsou patrné minimální rozdíly. Ve většině krajů, včetně Olomouckého, je nejvíce zastoupena mezi účastníky formálního vzdělání věková skupina 15 – 24 let, věková skupina nad 25 let je zastoupena v menší míře. V celé ČR se na celkovém počtu účastníků formálního vzdělávání podílejí osoby ve věku 25 a více let 8,5 %. V Olomouckém kraji je tento podíl 6,1 %, zbývajících 93,9 % patří věkové skupině do 24 let. Výjimku tvoří účastníci formálního vzdělání v Praze. U obyvatel Prahy jsou mezi účastníky formálního vzdělávání větší měrou zastoupeni osoby starších věkových skupin. V Praze je zastoupení skupiny nad 25 let 13,7 %. Jedná se zde sice většinou o studenty denní formy studia na vyšších stupních vzdělávání, nicméně vliv na zvýšenou hodnotu tohoto podílu mají i studenti distančního a kombinovaného studia.

Na terciárním stupni vzdělávání je situace ve struktuře studentů dle oborů podobná jak v ČR. Nejčetnější skupinou na obou územních úrovních jsou obory technické, které v Olomouckém kraji činí 5,7 % z účastníků formálního vzdělání, za nimi jsou následovány společenskými vědami (5,0 %). Nejméně je v Olomouckém kraji účastníků formálního vzdělání ve studiu architektury a stavebnictví (1,6 %).

Specifickou formou dalšího vzdělávání (poskytované státem) jsou rekvalifikace. Účastníky rekvalifikací jsou v drtivé většině uchazeči o zaměstnání evidovaní na úradech práce. Údaje o účastnících rekvalifikací jsou převzaty z Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Olomoucký kraj je dlouhodobě postižen vysokou mírou nezaměstnanosti.

V průběhu sledovaného období byl počet uchazečů o zaměstnání, kteří absolvovali některý z rekvalifikačních kurzů, kolísavý, spíše s klesající tendencí. Zatímco v roce 2001 na 100 uchazečů evidovaných na konci roku přicházelo 9,6 uchazečů, kteří v průběhu roku úspěšně ukončili rekvalifikační kurz, v následujících dvou letech to bylo 7 %, v roce 2004 došlo k mírnému nárůstu na 8,4 %, ale rok 2005 znamenal opět pokles a podíl činil 6,7 ukončených rekvalifikací na 100 evidovaných uchazečů (je třeba mít na paměti, že celkový počet uchazečů evidovaných ÚP v průběhu roku byl vyšší v důsledku průběžného hlášení nových uchazečů a průběžnému vyřazování jiných osob z evidence). Mezi uchazeči, kteří v průběhu sledovaných let absolvovali rekvalifikační kurz jsou více zastoupeny ženy, osoby v nižším věku do 30 let a v celém sledovaném období uchazeči s vysokoškolským vzděláním, kteří si dále snažili vylepšit svoji pozici na pracovním trhu.

Tab. 2.2.4 Účastníci rekvalifikací

zdroj: MPSV

	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2001
Uchazeči o zaměstnání celkem k 31. 12.	37 215	39 395	40 770	39 591	36 180	97,2
v tom podle pohlaví:						
muži	19 233	20 340	20 790	19 874	17 505	91,0
ženy	17 982	19 055	19 980	19 717	18 675	103,9
z toho podle věku:						
mladší 30 let	14 664	15 292	14 935	13 142	10 709	73,0
50 a více let	6 453	7 744	8 689	9 006	9 320	144,4
z toho podle vzdělání:						
základní a SŠ bez maturity	27 293	29 040	30 132	29 261	26 970	98,8
vysokoškolské	1 287	1 320	1 348	1 405	1 267	98,4
Uchazeči zařazení do rekvalifikací k 31.12.	509	489	650	433	398	78,2
Podíl uchazečů zařazených do rekvalifikací z počtu uchazečů o zaměstnání k 31. 12.	1,4	1,2	1,6	1,1	1,1	x
Uchazeči o zaměstnání s úspěšně ukončenou rekvalifikací¹⁾	3 573	2 760	2 868	3 339	2 416	67,6
v tom podle pohlaví:						
muži	1 664	1 153	1 030	1 287	950	57,1
ženy	1 909	1 607	1 838	2 052	1 466	76,8
z toho podle věku:						
mladší 30 let	1 823	1 468	1 354	1 555	868	47,6
50 a více let	267	161	248	311	326	122,1
z toho podle vzdělání:						
základní a SŠ bez maturity	1 638	1 175	1 248	1 487	1 212	74,0
vysokoškolské	192	159	182	328	185	96,4

¹⁾ úhrnné roční údaje

Právě oblast prováděných rekvalifikačních kurzů, které mohou pomoci uchazečům o zaměstnání nalézt uplatnění na trhu práce, je důležitým místem, kde by úřady státu měly spolupracovat s firmami při řešení zaměstnanosti.

Tab. 2.2.5 Typy rekvalifikací

zdroj: MPSV

	2001	2002	2003	2004	2005	Rozdíl 2005-2001
Účastníci ukončených rekvalifikací celkem	3 573	2 760	2 868	3 339	2 416	⁴⁾ 67,6
z toho podle typu rekvalifikace (%):						
specifická ¹⁾	19,5	19,0	24,4	22,6	27,2	7,6
doplňková ²⁾	10,6	8,2	6,0	5,7	34,3	23,7
z toho podle délky rekvalifikace (%):						
do 1 měsíce	58,1	46,9	46,3	43,8	46,7	-11,4
déle než 3 měsíců	19,2	25,3	27,1	27,6	24,8	5,6
z toho podle délky evidence před rekvalifikací (%):						
do 3 měsíců	27,8	27,3	21,1	24,1	21,6	-6,3
déle než 6 měsíců	46,3	43,9	51,8	46,1	51,2	4,9
Účastníci umístění po rekvalifikaci celkem	4 145	2 042	1 614	2 252	1 491	⁴⁾ 36,0
Podíl umístěných účastníků rekvalifikací na počtu umístěných uchazečů ³⁾	87,4	87,5	88,1	89,0	90,3	2,9

¹⁾ specifická (cílená) rekvalifikace - získání teoretických a praktických poznatků pro výkon nové pracovní činnosti²⁾ doplňková rekvalifikace - doplnění znalostí před nástupem do zaměstnání v případě požadavku zaměstnavatele³⁾ včetně uchazečů vyřazených z evidence na vlastní žádost (předpoklad nalezení místa jiným způsobem)⁴⁾ změna v %

Realizované rekvalifikační kurzy je možné hodnotit podle několika hledisek. Existuje řada typů rekvalifikací podle jejich zaměření, v předchozí tabulce jsou vybrány dva důležité typy. Specifické rekvalifikace slouží k tomu, aby si uchazeč o zaměstnání s nežádanou kvalifikací osvojil práce, které jsou v současné době na trhu práce požadovány. Specifické rekvalifikace se dále člení na kurzy pro dělníky a pro technicko-hospodářské profese (THP, zaměřené tedy zejména na administrativní práce). V roce 2005 převládaly v Olomouckém kraji rekvalifikace dělnické nad rekvalifikacemi THP. Dělnické rekvalifikace tvořily 67,2 % ze specifických rekvalifikací. Právě v roce 2005 byl zaznamenán vysoký nárůst rekvalifikací na žádost

budoucího zaměstnavatele uchazečů („doplňkových“). Struktura realizovaných rekvalifikací podle délky trvání se v průběhu času výrazně nemění. Nejvíce kurzů má dobu trvání v rozmezí od 1 týdne do 1 měsíce, které tvořily 43,5 % ze všech ukončených rekvalifikací. U rekvalifikací s délkou trvání déle než 3 měsíce je situace kolísavá. V roce 2001 tyto kurzy tvořily 19,2 %, v následujících třech letech se tyto kurzy těšily větší oblibě a došlo ke zvýšení na 27,6 % v roce 2004 a rok 2005 znamenal opět mírný pokles na 24,8 %. Důvodem může být celkový pokles ukončených rekvalifikací mezi sledovanými roky. Rekvalifikačních kurzů se nejčastěji účastní uchazeči o práci s délkou registrace v rozmezí 3 – 6 měsíců (27,3 %), pak následují uchazeči s délkou registrace do 3 měsíců (21,6 %). Je zajímavé, že se málo kurzů účastní dlouhodobě nezaměstnaní (nad 24 měsíců) – jen 10,5 % účastníků rekvalifikací. Obecně platí, že účastníci rekvalifikací častěji najdou práci než uchazeči, kteří svou kvalifikaci nemění.

Ve srovnání s celou republikou je rozsah rekvalifikačních kurzů v Olomouckém kraji na stejné úrovni jako byl průměr za ČR, v roce 2005 celkem připadalo na 100 registrovaných uchazečů (registrovaných ke konci roku) 6,7 ukončených rekvalifikací. V roce 2005 bylo v Olomouckém kraji na 100 umístěných uchazečů 87 umístěných účastníků rekvalifikací.

Využívání informačních technologií

Mobilní telefony, počítače, internet a další informační a komunikační technologie se objevují v různých oblastech každodenního života celé společnosti, kde hrají stále významnější roli. Stoupající význam nových informačních a komunikačních technologií a jejich rostoucí vliv na ekonomiku a společnost zvýrazňuje potřebu tyto jevy statisticky zachycovat a analyzovat, provádět mezinárodní srovnání a poskytovat potřebné informace vládním orgánům, podnikatelským i nepodnikatelským subjektům, včetně široké veřejnosti.

V souvislosti s tímto vývojovým trendem uskutečňuje Český statistický úřad statistické šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech, které vychází z modelového dotazníku Eurostatu určeného pro členské země EU. Jedná se o periodické šetření navazující na pilotní šetření, které proběhlo v roce 2002.

Zavádění nových informačních a komunikačních technologií je nezbytným předpokladem ekonomického růstu, zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky, kvality služeb a úspory nákladů. Znalost práce s moderními informačními a komunikačními technologiemi je klíčová pro zaměstnanost, naopak její neznalost je často hlavní příčinou nezaměstnanosti starších ročníků, absolventů škol a lidí s nižším vzděláním.

Rozdílné možnosti v přístupu jednotlivců i firem k moderním informačním a komunikačním technologiím vytvářejí „digitální propad“ mezi těmi, kteří mohou či nemohou tyto technologie využívat a mohou prohloubit dosavadní rozdíly založené na vzdělání, pohlaví, věku, rodinném zázemí, finanční situaci apod. Podpora počítačové gramotnosti je jednou z priorit Ministerstva informatiky. S cílem umožnit široké veřejnosti naučit se základům práce s počítačem a internetem a pomoci překonat strach z nových technologií zahájilo ministerstvo v únoru 2003 Národní program počítačové gramotnosti (NPPG). NPPG je založen na praktických kurzech, během kterých účastníci postupně zvládnou ovládání počítače, připojení k internetu, základy vyhledávání na internetu a práci s elektronickou poštou.

Ve 2. čtvrtletí roku 2006 používalo z celkového počtu 260,9 tisíc domácností Olomouckého kraje 120,6 tisíc domácností (tj. 46,2 %) pevnou telefonní linku. Vybavenost domácností pevnou telefonní linkou meziročně klesala (ve 2. čtvrtletí 2006 pokles o 6,1 procentních bodů oproti roku 2003) a v letech 2003 – 2006 byla pod úrovní republikového průměru. Vybavenost domácností pevnou telefonní linkou byla v našem kraji čtvrtá nejnižší hned za kraji Ústeckým, Libereckým a Moravskoslezským. Na prvním místě se umístilo Hl. m. Praha – 76,0 % domácností.

Jedním z důvodů poklesu používání pevné telefonní linky domácnostmi může být zvyšující se počet jednotlivců využívajících mobilní telefon. Ve 2. čtvrtletí roku 2006 mělo mobilní telefon k dispozici pro soukromé účely 452,7 tisíc osob starších 16 let. Jejich počet se od roku 2003 neustále zvyšuje.

Tab. 2.2.6 Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci ^{*)}

	Olomoucký kraj				Česká republika			
	2003	2004	2006	index 2006/2003	2003	2004	2006	index 2006/2003
Domácnosti celkem (tis.)	235,0	247,9	260,9	111,0	4 064,0	4 109,9	4 201,2	103,4
z nich vybavené (%):								
pevnou telefonní linkou	52,3	48,8	46,2	¹⁾ -6,1	62,9	61,9	53,1	¹⁾ -9,8
osobním počítačem	14,5	18,2	30,5	¹⁾ 16,0	23,8	29,5	35,7	¹⁾ 11,9
z toho připojeným k internetu	61,8	70,3	78,3	¹⁾ 16,5	62,2	65,6	74,9	¹⁾ 12,7
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let (tis.)	538,1	539,3	²⁾ 537,1	99,8	8 658,5	8 687,1	²⁾ 8 635,6	99,7
z nich mající k dispozici pro soukromé účely (%):								
mobilní telefon	60,3	66,8	84,3	¹⁾ 24,0	66,0	73,8	83,1	¹⁾ 17,1
osobní počítač doma	21,1	22,7	37,7	¹⁾ 16,6	32,6	35,9	43,0	¹⁾ 10,4
internet doma	13,9	16,3	30,6	¹⁾ 16,7	20,8	23,8	32,6	¹⁾ 11,8

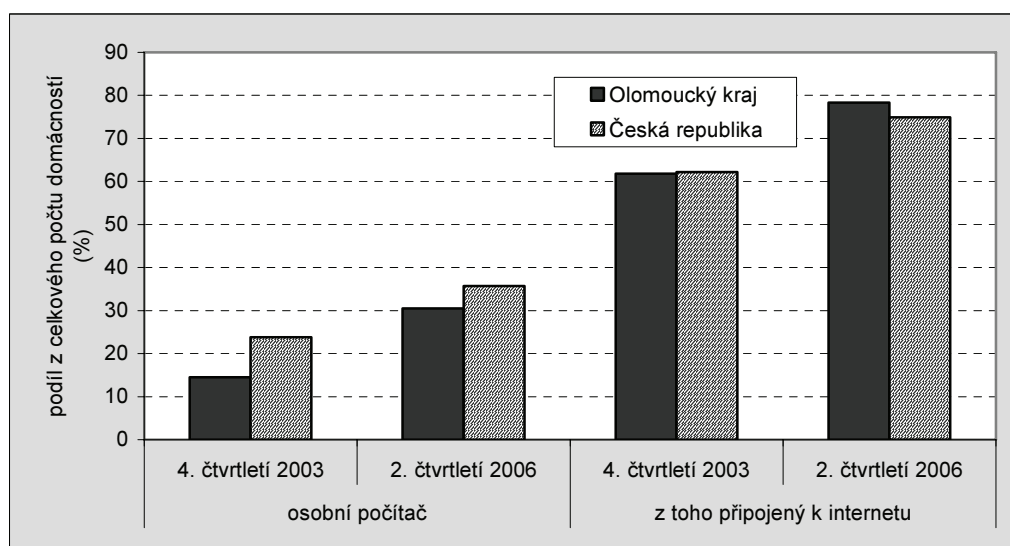
^{*)} období šetření: 4. čtvrtletí sledovaného roku, rok 2006 - 2. čtvrtletí 2006

¹⁾ rozdíl 2006 - 2003 v procentních bodech

²⁾ obyvatelstvo ve věku 16 a více let

Zatímco v roce 2003 vlastnilo mobilní telefon 60,3 % osob starších 15 let, ve 2. čtvrtletí 2006 jich bylo o 24,0 procentních bodů více (84,3 %) a jejich podíl dokonce převýšil úroveň republikového průměru. V používání mobilní technologie se Olomoucký kraj v pomyslném žebříčku krajů ČR umístil na šestém místě. Mobilními telefony jsou nejlépe vybaveni lidé v Hlavním městě Praha (87,5 % osob starších 16 let), naopak nejméně jsou mobilní telefony využívány v kraji Libereckém (76,9 %).

Graf 8 Vybavenost domácností osobním počítačem a internetem

Ve 2. čtvrtletí 2006 vlastnilo v Olomouckém kraji 79,5 tis. domácností (30,5 %) osobní počítač (pojem „osobní počítač“ zahrnuje stolní počítač, přenosný počítač a počítač do dlaně). I když se v roce 2006 podíl domácností vybavených touto technologií ve srovnání s rokem 2003 výrazně zvýšil, přesto je dlouhodobě pod průměrem ČR a mezi 14 kraji ČR je vybavenost osobním počítačem v našem kraji druhá nejnížší hned za krajem Ústeckým.

V letech 2003 – 2006 bylo v našem kraji poměrně výrazné rozšíření internetu v domácnostech. V roce 2003 mělo připojení k internetu jen 8,9 % domácností, ve 2. čtvrtletí roku 2006 se jejich podíl zvýšil na 23,9 %, což představuje zvýšení o 15,0 procentních bodů. Z celkového počtu domácností vlastníků osobní počítač mělo v roce 2006 přístup k internetu 78,3 % a více jak polovina těchto domácností (53,8 %) využívala vysokorychlostní připojení k internetu. V počtu domácností připojených k internetu náš kraj opět „pokulhával“

za ostatními kraji ČR (třetí nejnižší podíl). Pro srovnání v Hl. městě Praha mělo připojení k internetu 36,7 % domácností (první místo v pomyslném žebříčku), na posledním místě se umístil kraj Zlínský s 19,2 % domácnostmi připojenými k internetu.

Ve srovnání s ostatními kraji ČR je Olomoucký kraj na posledních místech v počtech domácností a jednotlivců vlastnících informační technologie. Neznačená to však, že by obyvatelé kraje byli ve využívání těchto technologií méně zdatní. Pracující lidé často používají osobní počítač a internet ve svém zaměstnání, žáci a studenti ve školách. Současně mohou lidé navštěvovat veřejně přístupná místa vybavená osobními počítači s přístupem k internetu (knihovny, internetové kavárny apod.).

Tab. 2.2.7 Počítačová odborníci (VŠPS)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000
Odborníci v oblasti výpočetní techniky (ICT experti) celkem (tis.osob)	2,2	2,2	2,9	3,6	2,9	2,7	127,6
v tom (%):							
vědci a odborníci	27,1	29,2	33,7	41,2	22,9	38,4 ¹⁾	11,3
techničtí pracovníci	72,9	70,8	66,3	58,8	77,1	61,6 ¹⁾	-11,3
z celku (%):							
muži	100,0	83,3	82,2	75,8	89,9	95,9 ¹⁾	-4,1
ženy	0,0	16,7	17,8	24,2	10,1	4,1 ¹⁾	4,1

¹⁾ rozdíl v procentních bodech

S rychlým vývojem a zaváděním stále nových technologií neustále narůstá poptávka po vzdělanějších, kvalifikovanějších a výkonnějších pracovních silách. Odborníci v oblasti výpočetní techniky se tak stávají základním činitelem ovlivňujícím technologický pokrok, ekonomický růst a rozvoj společnosti jako takové.

Počítačové experty můžeme zjednodušeně rozdělit na vědecké pracovníky, kteří se podílejí na samotném vývoji nových technologií a na technické pracovníky, kteří se podílejí spíše na provozu a podpoře těchto systémů.

Podle Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) pracovalo v roce 2005 v Olomouckém kraji 2,7 tis. počítačových expertů, z toho 38,4 % vědců a odborníků a 61,6 % technických pracovníků. Počet ICT expertů se v kraji zvyšoval až do roku 2003 a od tohoto roku mírně klesal pravděpodobně z důvodu zpomalení či zastavení růstu trhu IT. Se vstupem ČR do EU mohl být důvodem poklesu také přesun ICT odborníků do zemí, které hledají levnou a přitom vysoce kvalifikovanou pracovní sílu ze zemí střední a východní Evropy.

Z krajského členění je největší koncentrace počítačových expertů v Hlavním městě Praha, dále v krajích Středočeském, Jihomoravském a Moravskoslezském, a to především díky nově vznikajícím vývojovým a technologickým centrům v těchto regionech. V Olomouckém kraji je podíl ICT expertů jeden z nejnižších.

Výrazné rozdíly v počtech ICT expertů jsou mezi muži a ženami. Většina odborníků v oblasti výpočetní techniky jsou muži. V roce 2000 v dané oblasti nepracovala ani jedna žena. Od roku 2001 do roku 2003 se počet žen pracujících v této oblasti výrazně zvyšoval (v roce 2003 téměř jedna čtvrtina počítačových expertů byly ženy). V roce 2004 jejich podíl začal klesat na 10,1 % a v roce 2005 dokonce na 4,1 %.